

ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม การเมือง ที่มีผลต่อบทบาทของผู้นำ

ชุมชนไทย

ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ เรามักจะได้ยินคำที่คุ้นหู เช่น อุดมการณ์ การเมือง การปกครอง การอบรมกล่อมเกล้าทางการเมือง ลัทธิ อำนาจ ฯลฯ ในจำนวนหลาย ๆ คำ นั้นเมื่อเอ่ยคำว่า "การเมือง" หลายคนจะต้องบอกว่าคุณเข้าใจ แต่น้อยคนนักจะให้ความหมายที่รัดกุม นักรัฐศาสตร์ในแต่ละสมัยมองการเมืองในแง่มุมที่แตกต่างกันอยู่มาก กล่าวคือ เมื่อพูดถึงการเมืองบางคนหมายถึง "ตัวสถาบันทางการเมือง" เช่น สภาผู้แทนราษฎร ศาลสถิตยุติธรรม พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ ฯลฯ แต่บางคนตีความหมายว่า การเมืองคือ "หน้าที่" (functions) ของสถาบันต่าง ๆ เหล่านั้น เช่น การตัดสินใจ การเลือกสรรทางการเมือง การออกกฎหมาย การประสานประโยชน์ เป็นต้น¹

การเมือง

การเมืองเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนต่อชีวิตมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนอย่างที่เรียกว่าชุมชน ซึ่งต้องมีการปกครอง หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน สิ่งที่มีมนุษย์พึงพาอาศัยเพื่อจะดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นน้ำประปา อากาศที่หายใจ ความปลอดภัย ต่าง ๆ หลักประกันในเรื่องรายได้ สุขภาพ การศึกษา การดำเนินชีวิต ประจำวันทั้งปวงก็ตามเกี่ยวข้องกับข้อตกลงในทางการเมืองไม่มากนักน้อย เพราะสิ่งที่มีมนุษย์ได้พึ่งพาอาศัยเหล่านี้จะต้องรวมอยู่ในโครงการและการวางแผนทางการเมืองรวมทั้งข้อตกลงในทางการเมืองด้วย การเมืองจึงเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่ในชุมชนเล็กตลอดถึงชุมชนใหญ่²

¹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รัฐศาสตร์ พัฒนาการและแนวทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2524) หน้า 3-4.

² จรูญ สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย: เผด็จการ และหลักวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519)

เพราะเหตุที่การเมืองมีความสัมพันธ์กับสาธารณะเช่นนี้ ท่าน ค็อยซ์ จึงให้คำนิยามการเมืองว่าเป็นการตัดสินใจที่คำนึงถึงสาธารณชน¹

ในทัศนะของนักรัฐศาสตร์ฝ่ายพฤติกรรมการเมือง (political behavioralist) มีความเห็นว่า การเมืองคือการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจ (struggle for power) หรือ เพื่อจะมีอำนาจเหนือผู้อื่น การเมืองโดยนัยนี้มีความหมาย 2 ประการ คือ

1. การเมืองเป็นการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจ อำนาจในที่นี้หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลเหนือบุคคลอื่น
2. การเมืองเป็นการต่อสู้ในอันที่จะปกครองซึ่งกันและกัน และการต่อสู้นั้นมีกฎเกณฑ์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเมืองคือการดูแลจัดการให้มนุษย์อยู่กันอย่างมีระเบียบเรียบร้อย

ลาสเวลล์ได้เคยให้คำนิยามการเมืองว่า เป็นการศึกษาเรื่องของอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล และอิทธิพลคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่ง เกี่ยวกับการบังคับซึ่งมีลักษณะที่ค่อนข้างนุ่มนวล²

Politics : the study of influence and the influential

Influence : participation in decisions about relatively milder sanction.

คำจำกัดความการเมืองที่หยิบยกมา เสนอมีลักษณะเป็นนามธรรม เมื่อใคร่ครวญรวมตัวและจัดตั้งเป็นองค์การ เพื่อวัตถุประสงค์การปกครอง เราก็กล่าวได้ว่าเป็นการก่อรูปการเมืองขึ้น ค็อยซ์เห็นว่า รัฐก็คือรูปการจกหน่วยสังคมการเมืองหน่วยหนึ่งนั่นเอง ซึ่งสาระสำคัญของการเป็นรูปสังคมการเมืองก็คือ สมาชิกในสังคมนั้นทำการต่อสู้เพื่อจะเป็นใหญ่เหนือกว่ากัน พฤติกรรมอันเป็นการต่อสู้เพื่อไต่หาผู้ปกครองและจะปกครองกันอย่างไร เรียกว่า การเมือง และการเมืองดังกล่าวนี้มีไว้จะมีแต่ในระบอบชาติเท่านั้น ระบอบท้องถิ่นหรือแม้แต่องค์การสังคมนานาชาติ ก็มีการเมืองอยู่ด้วย เพราะการบริหารงานท้องถิ่นหรือสมาคมก็จะมีบุคคลอยู่ 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่ปกครองและฝ่ายที่ถูกปกครอง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้อำนาจปกครอง ก็ต้องมีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่เหนือกว่ากัน องค์การใด ๆ ก็ดี ถ้าหากมีการ

¹"Politics is the making of decision by public means," Karl W. Deutsch, Politics and Government, (Boston : Houghton Mifflin Company, 1970) p.3-5.

²จรรยา สุภาพ, อ้างแล้ว หน้า 230.

ต่อสู้แย่งชิงความเป็นใหญ่ซึ่งกันและกันเป็นเรื่องการเมืองทั้งสิ้น มีผู้ยกตัวอย่างให้เห็นอย่าง
กระจ่างชัดดังนี้ การที่สมาคมหนึ่งสมาคมใดนัดสมาชิกร่วมประชุมเพื่อการอย่างหนึ่งอย่างใด
เช่นนัดเลี้ยงสังเเลขาณการไปต่างประเทศ กิจกรรมดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นการเมือง แต่ถา
การประชุมครั้งนั้นมีการเลือกตั้งกรรมการของสมาคมชุดใหม่ด้วย ก็ถือว่าเป็นการเมืองหรือ
การเมืองเกิดขึ้นแล้วเพราะการเลือกตั้ง อาจมีลักษณะของการต่อสู้เพื่อแสวงหาคำแห่ง
หรืออำนาจ¹

คำว่าการเมืองอาจใช้ไปในความหมายที่ไม่ดีไม่งาม เช่นการดำเนินการ
อย่างมีเล่ห์เหลี่ยม หรือค้ายการหลอกลวงไม่ตรงไปตรงมา เพื่อความสำเร็จประโยชน์
ของตน การเมืองในแง่นี้เป็นสิ่งที่เลวร้าย อยางไรก็ดี โดยเนื้อแท้แล้วการเมืองเป็นสิ่งที่
ที่คิงาม ในต่างประเทศถึงกับมีการเล่นการเมืองอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จาก
มีสมาคมทางการเมืองหลายแห่งที่เรียกร้องให้คนเล่นการเมือง เช่นสมาคมออกเสียง
เลือกตั้งของสตรีในอเมริกา ดำเนินการกระตุ้นเตือนไม่ให้คนนอนหลับหลับลิทธิ เป็นต้น

สำหรับคำนิยามที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะกระตักดีในการวิจัยครั้งนี้ หรืออีกนัยหนึ่ง
คำนิยามเพื่อใช้ในการวิจัยจะถือว่าการเมืองคือการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งอาจ
จะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดกัน หรือมีความเห็นเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันทำการต่อสู้เพื่อ
สรรหาคบุคคลไปทำหน้าที่ปกครองแทนเขา และหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะทำให้พวกเขา
สามารถตัดสินใจในเรื่องส่วนรวมได้โดยชอบธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ อุตัย หิรัญโต, รัฐศาสตร์ประยุกต์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนส์ไตร์

แรงจูงใจ

พาร์สัน (Talcott Parsons) ปรมาจารย์ทางสังคมศาสตร์ท่านหนึ่งกล่าวว่า การวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ทางสังคมศาสตร์ คือการนำเอาการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับ "แรงจูงใจของมนุษย์" (human motivation) มาใช้ให้เป็นประโยชน์¹

แรงจูงใจมีลักษณะ เป็นนามธรรม เป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคนจะเกิดขึ้นได้เพราะมีแรงจูงใจให้กระทำ ซึ่งอาจมีทั้งภายนอกและภายในของแต่ละบุคคล มูลเหตุจูงใจที่วุ่นเกิดขึ้นจากความต้องการ (needs) ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม การศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจเป็นการทำความเข้าใจความต้องการที่จำเป็นเบื้องต้นของมนุษย์ (human's basic needs) เมื่อบรรลุดความต้องการในสิ่งที่จำเป็นในขั้นแรก ความต้องการดังกล่าวของบุคคลก็จะมีสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงลำดับขั้นสูงสุด

บีช (Dale S. Beach) กล่าวว่าแรงจูงใจหมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลัง เพื่อให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย (goal) หรือรางวัล (reward) การจูงใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการกระทำของมนุษย์และเป็นสิ่งที่ยู่ใ้คนไปถึง ซึ่งวัตถุประสงค์ที่มีสัญญาเกี่ยวกับรางวัลที่ได้รับ²

ซุบ กาดูจนประกร ว่าแรงจูงใจหมายถึงการกระตุ้นหรือเร้า เป็นเครื่องช่วยให้ การกระทำสำเร็จลุล่วงไป³

สมพงษ์ เกษมสิน ว่าแรงจูงใจหมายถึงความพยายามที่จะให้ผู้อื่นแสดงออก หรือปฏิบัติตามต่อสิ่งจูงใจ สิ่งจูงใจอาจมีได้ทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลนั่นเอง แต่มูลเหตุจูงใจอันสำคัญของบุคคลคือความต้องการ⁴

¹ Talcott Parsons, Social Structure and Personality, (New York : The Free Press, 1960), p.18 อ้างใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว "มูลฐานแห่งพฤติกรรมการเมืองของมนุษย์", วารสารสังคมศาสตร์ 14 (ตุลาคม, 2520), 3.

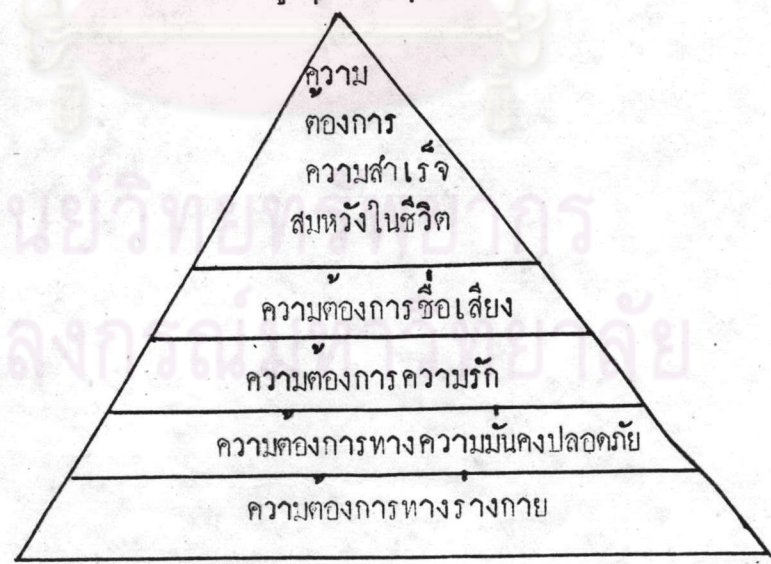
² อ้างใน ธนชัย ยมจินดา และจุฬพล ทิมพานิช, เอกสารการสอนรัฐวิชาของคณาธิการ และการจัดการ หน่วยที่ 6-11 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2524), หน้า 186.

³ ซุบ กาดูจนประกร, คำบรรยายวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เอกสารโรเนียว; 2506) หน้า 313.

⁴ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารงานบุคคลแผนใหม่ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516, หน้า 414.

มาสโลว์ (Abraham Maslow)¹ พบว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการอย่าง
ไม่สิ้นสุด (a perpetually wanting animal) เมื่อมนุษย์พอใจในความต้องการชั้นหนึ่ง
แล้วก็จะมีความต้องการอีกชั้นหนึ่งเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ เขาได้แบ่งลำดับชั้นของความต้องการ
เบื้องต้นของมนุษย์ไว้ 5 ชั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) ได้แก่ ความ
ต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย สัมพันธภาพ ผักผ่อน และความต้องการทางร่างกายอื่น ๆ
2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ได้แก่ ความปลอดภัยทั้ง
ทางร่างกายและจิตใจ
3. ความต้องการความรักความอบอุ่น (affection needs) ได้แก่ความรักใคร่
เอาใจใส่ ความเป็นเจ้าของ การถูกยอมรับและมิตรภาพ
4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง (esteem needs) ได้แก่ยกย่อง
หรือนับถือตนเอง การมีฐานะ ชื่อเสียง และเป็นที่สนใจในสังคม
5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (self-
actualization) ได้แก่ ความต้องการที่จะเป็นในสิ่งที่บุคคลมีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ
ในด้านต่าง ๆ นับเป็นความต้องการชั้นสูงสุดของมนุษย์

ลำดับชั้นความต้องการ (hierarchy of needs)

¹ โปรดดูรายละเอียดใน Abraham Maslow, Motivation and Personality (New York :Harper and Row, 1954)

ทฤษฎีของมาสโลว์มีสมมติฐานเบื้องต้น 4 ข้อด้วยกัน คือ

1. เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองหรือถูกทำให้พอใจแล้ว ความต้องการนั้นจะไม่ใช่ตัวกระตุ้นหรือตัวแรงจูงใจต่อไป แต่จะมีความต้องการในระดับสูงขึ้นไปอีก

2. โครงสร้างหรือชายของความต้อการสำหรับคนส่วนใหญ่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มีจำนวนมากมายที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน

3. โดยทั่วไปความต้องการในระดับที่สูงกว่าจะไม่เกิดขึ้นหากความต้องการในระดับที่ต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนองหรือถูกทำให้พอใจ

4. มีวิธีการต่าง ๆ มากมายที่จะทำให้ความต้องการในระดับที่สูงกว่าได้รับการตอบสนองมากกว่าความต้องการในระดับที่ต่ำกว่า

เดวิส (James Davies) กล่าวว่าการหาทางให้ใครมาซึ่งความพอใจในแต่ละขั้นของความต้อการทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป การพิจารณาในแต่ละขั้นของความต้อการที่ช่วยให้เราเข้าใจธรรมชาติทางการเมืองที่แท้จริงของมนุษย์ได้มากยิ่งขึ้น

ในประวัติศาสตร์ความต้อการความปลอดภัยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนเยอรมันต้องยอมรับขบวนการนาซี กิลเบิร์ต (G.Gilbert) ชี้ให้เห็นว่าลัทธิชาตินิยมก็เป็นแบบหนึ่งของการแสวงหาความปลอดภัยของบุคคลเพียงแต่ยกเอาความเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันมาอ้างเท่านั้นเอง

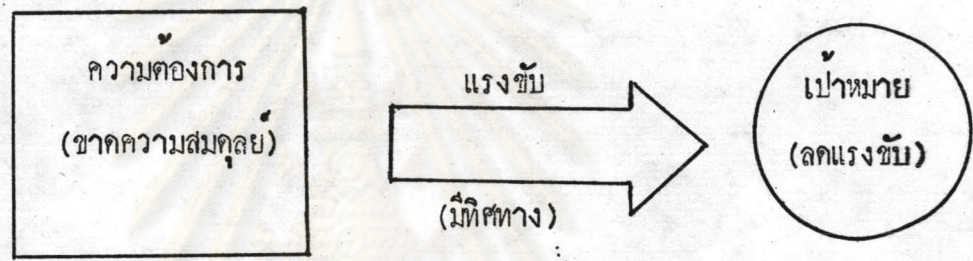
เดวิส (K.Davis) พบว่าการที่บุคคลใดปราศจากความรักใคร่ และความอบอุ่นในชีวิตจะมีผลต่อสภาพจิตใจเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น จากการศึกษาแบบจิตวิเคราะห์พบว่า การขาดความอบอุ่นทางจิตใจของฮิตเลอร์ผลักดันให้เขาเป็นนักเผด็จการ และแสดงพฤติกรรมทางการเมืองอย่างหวาดหวัญแก่กษัตริย์

ลาสเวลล์ (Harold Lasswell) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความต้อการได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวการที่ชักนำให้ผู้นำทั้งหลายแสวงหาอำนาจ หรือแสวงหาคำแทนที่ทรงอิทธิพล ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ใดประเมินความสามารถของตนเองกับสภาพการณ์ของสังคมนั้น ๆ ว่าตัวเองมีความสำคัญเหนือกว่าตำแหน่งที่มีอยู่และพอเพียงกับตำแหน่งที่สูงกว่า

นิยามในเชิงจิตวิทยาสังคม แรงจูงใจคือ สภาวะภายในตัวอินทรีย์ที่กระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่กำหนดไว้แล้ว เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่อินทรีย์ต้องการ

สภาวะภายในหรือเงื่อนไขภายในอินทรีย์อันถือเป็นแรงจูงใจนั้น เกิดจากความต้องการ (needs & wants) ซึ่งทำให้ร่างกายขาดดุลย์ จึงทำให้เกิดแรงขับ (drives) กระตุ้นให้ร่างกายหรืออินทรีย์แสดงพฤติกรรมเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย (goals) คือการทำให้เกิดสมดุลด้วยการลดแรงขับอันได้แก่ การที่ความต้องการได้รับการตอบสนอง

ขบวนการนี้เสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้¹

ตัวอย่างพฤติกรรมที่ทําอย่างมีแรงจูงใจ (motivated behavior) เช่น เวลาเราหิว ความหิวจะกระตุ้นให้เราอยู่เฉยไม่ได้ ต้องออกเดิน ถ้าหิวมากก็ยิ่งเดินเร็วมาก ความหิวกำหนดทิศทางให้เราเดินไปหาแหล่งที่จะได้อาหาร เช่น ห้องครัวในโรงแรม (เมื่อเราหิวเราคงไม่เดินไปห้องน้ำหรือห้องนอน)

เนื่องจากมนุษย์เฝ้าหาเป้าหมายคือสิ่งตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้นเป้าหมายนี้จึงเป็นสิ่งจูงใจมนุษย์ เพราะมันชักจูงให้มนุษย์เดินไปหา พฤติกรรมจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการผลักดันของแรงขับ การชักจูงของสิ่งจูงใจ แนวคิดนี้เป็นของนักจิตวิทยาชื่อ ฮัลและสเปนซ์ (Hull and Spence)

¹ ลิทธิโชค วรานุสันติกุล, จิตวิทยาสังคม (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2524), หน้า 115-116.

สูตร แสดงพฤติกรรมที่ชัดเจนและสเปซเสนอไว้ คือ

$$B = (D + K)X H$$

เมื่อ $B =$ พฤติกรรม

$D =$ แรงขับที่เกิดจากความต้องการ

$K =$ ปริมาณของสิ่งจูงใจ

$H =$ นิสัยที่เรียนรู้จากอดีต

ข้อสรุปของทฤษฎีนี้คือพฤติกรรมเกิดจากแรงผลักดันพฤติกรรมควบกับนิสัยที่เรียนรู้มาจากอดีต แรงผลักดันพฤติกรรมส่วนหนึ่งเกิดจากแรงขับ (D) และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากสิ่งจูงใจ (K) นิสัย (H) คือพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น การว่ายน้ำ การสอน การเขียนหนังสือ ฯลฯ พฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้หากมี D, K, H พร้อม แต่พฤติกรรมจะไม่เกิดถ้า $(D + K) = 0$ คือไม่มีแรงขับและสิ่งจูงใจ เช่น การเขียนหนังสือจะไม่เกิดถ้าไม่อยากจะเขียน ไม่มีสิ่งจูงใจให้เขียนหรือ $H=0$ คือเขียนไม่เป็นพฤติกรรมก็ไม่เกิด

ถ้าหาก $(D+K)$ และ (H) ยิ่งมีค่ามากเท่าไรพฤติกรรมยิ่งเกิดมาก เช่น พฤติกรรม การสอนของครู ครูจะรับผิดชอบในการสอน ตรวจการบ้าน ฯลฯ มากขึ้น ถ้า $(D+K)$ มีค่ามาก คือมีแรงขับอันใดแก่ จิตใจและอุดมการณ์ของการเป็นครู และสิ่งจูงใจอันใดแก่ ความดีความชอบมากขึ้น และพร้อมกันนั้น (H) ก็ต้องสูงด้วยหมายความว่ามีความมั่นใจในการเป็นครู ได้รับการฝึกหัดให้เป็นครูมาแล้ว

ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงทางด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในฐานะผู้บุกเบิกมีอยู่ ๒ คน คือ แมคเคลแลนด์ (David McClelland) และแอตคินสัน (J.M. Atkinson) คำว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ นั้นคือความต้องการของบุคคลในอันที่จะฟันฝ่าอุปสรรค ต้องการงานใหม่บรรลุจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แข่งขันกันด้วยมาตรฐานอันดีเยี่ยม หรือทำให้ดีกว่าบุคคลอื่น รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จ และวิตกกังวลเมื่อประสบความล้มเหลว

แอตคินสันเสนอว่า แนวโน้มในการทำงานให้ไต่ผลสำเร็จเป็นสภาพจูงใจที่เรียนรู้ได้ พลังของแรงจูงใจนี้สัมพันธ์กับความสนใจที่บุคคลมี เกี่ยวกับงานและการกระทำที่สัมพันธ์กับเขา

ดังนั้นแนวโน้มของการประสมผลสำเร็จจึงแปรผันไป แยกต่างกันไปตามบุคคล แสดงว่าบุคคลแต่ละคนจะมีพลังการจูงใจในการต้องการผลสำเร็จแตกต่างกัน แม้แต่บุคคลเดียวกันก็ยังแปรผันไปตามสถานการณ์อีกด้วย แสดงว่าบุคคลคนเดียวกันอยู่ในสถานการณ์ต่างกันก็จะมีแรงจูงใจในการต้องการผลสำเร็จต่างกันด้วย เขาได้เสนอสูตรของการจูงใจไว้ว่า

$$Ts = Ms \times Ps \times Is$$

$$Ts = \text{แนวโน้มในการทำงานให้สำเร็จ}$$

$$Ms = \text{แรงจูงใจต่อการผลสำเร็จในการทำงาน (motive to achieve success) เป็นแรงจูงใจที่ได้เรียนรู้มาจากประสบการณ์ในอดีต บางคนเคยพบกับความสำเร็จ บางคนเคยพบกับความล้มเหลวในงานที่เสนอให้ คนที่เคยพบกับความล้มเหลวจะพยายามทำเพื่อหลีกเลี่ยงจากความล้มเหลวดังกล่าว โดยการตั้งระดับความคาดหวังที่พอจะทำได้ เฟรนช์และโทมส์ได้พบว่าเด็กที่มีความต้องการผลสำเร็จสูงที่สุดทำงานแก้ปัญหาได้ดีกว่าเด็กที่มีความต้องการผลสำเร็จต่ำ ผลการวิจัยอย่างนี้มีมากมายซึ่งได้ผลในทำนองเดียวกัน$$

$$Ps = \text{โอกาสที่จะประสมความสำเร็จ (probability of success) ถ้าบุคคลคาดว่าโอกาสในการทำงานแล้วจะสำเร็จมีมาก แนวโน้มในการทำงานให้สำเร็จ (Ts) ก็จะมีมากด้วย หมายความว่าถ้าบุคคลเห็นงานนั้นยากหรือยุ่งเกินไป เขาก็จะไม่อยากทำ แต่ถางานนั้นความยากง่ายปานกลางบุคคลจึงอยากทำ$$

$$Is = \text{คุณค่าจูงใจของความสำเร็จ (incentive value of success) ถางานยากค่าของความสำเร็จก็จะสูงนั่นคือ เมื่องานยากมากแต่บุคคลทำได้สำเร็จเขาจะมีความภาคภูมิใจมาก และถางานง่ายเกินไปเมื่อประสมผลสำเร็จจะทำให้เขาไม่เกิดความภาคภูมิใจ หมายความว่าคุณค่าจูงใจของความสำเร็จมีค่าต่ำ$$

ข้อสรุปของทฤษฎีนี้ก็คือแนวโน้มในการทำงานให้สำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ตัว คือ ตัวแรกคือความต้องการที่จะทำให้สำเร็จอันเนื่องมาจากประสบการณ์ในอดีต ถ้าเคยพบความสำเร็จก็มีความต้องการทำงานสูง ถ้าพบความล้มเหลวก็จะพยายามที่จะตั้งระดับความมุ่งหวังใหม่ ตัวที่สองคือการคาดคะเนโอกาสที่จะทำให้สำเร็จ ถ้าค่านี้สูง ถ้าโอกาสสำเร็จอยู่ในระดับปานกลางจึงจะเกิดความอยากที่จะทำให้ตัวสุดท้ายคือคุณค่าจริงใจของความสำเร็จ คือทำแล้วรางวัลคุ้มค่าก็อยากทำ ถ้ารางวัลไม่คุ้มค่าก็ไม่อยากทำ¹

ในพุทธศาสนาแรงผลักดันพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ความทะยานอยากหรือความใคร่ ความกระหาย (อย่างแรง) ขนาดต้องกินรนชวนชวายเป็นที่เคียว เรียกว่าคัมหา ซึ่งมีอยู่ 3 อย่าง คือ

1. กามคัมหา
2. ภวคัมหา
3. วิภวคัมหา

กามคัมหา คือความต้องการที่อยากจะใช้ชีวิตอย่างที่โลกเขาใช้ชีวิตกัน อยากในสิ่งที่คิดว่าจะทำให้ชีวิตเรามีความสุขความสบาย ความอยากในสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจในรูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัส

ภวคัมหา คือความใคร่ในภพ อยากเป็นโน้นเป็นนี่ ความต้องการที่จะมีฐานะทางสังคมอย่างนั้นอย่างนี้

วิภวคัมหา เป็นคัมหาที่ตรงกันข้ามกับภวคัมหา หมายถึงความไม่อยากอยู่ในภพปัจจุบัน ความไม่อยากเป็นโน้นเป็นนี่ อยากพ้นไปจากภาวะที่ไม่ปรารถนา

คัมหาทั้ง 3 จำพวกนี้ทำให้เกิดอุปาทาน คือความยึดมั่นถือมั่น และทำให้เกิดเจตจำนงในการกระตุณพฤติกรรมต่าง ๆ นักปรัชญาต่างประเทศหลายคนเห็นพ้องต้องกันว่า

¹ สิทธิโชค วรานุสันติกุล, อังแล้ว หน้า 120-123.

ค้นหาเป็นพลังของชีวิต การที่คนเราทำอะไรทุกอย่างทุกวันนี้เพราะมีค้นหาเป็นแรงผลักดัน
ทั้งสิ้น ¹

ความคำสอนของพุทธศาสนา ค้นหาตามธรรมชาติในบุคคลที่ยังไม่รู้แจ้งเห็นจริง
ในสังขารของพุทธศาสนา (มโหวิชชา) ค้นหาเหล่านี้สามารถขจัดให้หมดไปได้โดยการ
ปฏิบัติตนตามมรรคแปด ซึ่งเริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมความประพฤติ (ศีล) การฝึกอบรมจิต
(สมาธิ) และการทำปัญญาให้แตกฉานพ้นจากอวิชชา (ปัญญา) ค้นหาที่จะหมดไป แต่
ในบุคคลที่มีได้ปฏิบัติตามมรรคแปดนี้ก็ยังคงค้นหาครอบครองบังคับบัญชาให้ทำโน่นทำนี่ตลอด
เวลา

ค้นหาในพุทธศาสนาเป็นความต้องการทางจิต ความต้องการทางจิตสามารถ
ผลักดันมนุษย์ พฤติกรรมมนุษย์ ทัศนะนีตรงกับในจิตวิทยา แต่ก็มี ความแตกต่างกันตรงที่
พุทธศาสนาถือว่ามนุษย์สามารถจะหลุดพ้นจากการผลักดันบัญชาความต้องการเหล่านี้ได้

ความแตกต่างของแรงจูงใจซึ่งเกิดขึ้นมาในช่วงของชีวิตนั้น มีผลมาจากความ
แตกต่างอย่างลึกซึ้งของประสบการณ์ในวัยเด็ก เนื่องมาจากความแตกต่างทางครอบครัว
และชนชั้นทางสังคม เช่น ประสบการณ์ในความสำเร็จและความล้มเหลวในวัยเด็ก
เด็กเหล่านี้ต้องเผชิญผลลบล้างและแข็งแกร่งพอที่จะมีอิทธิพลต่อเด็กอื่น ๆ ในการเล่น แต่ว่า
มีความเสียเปรียบเนื่องมาจากเขาแข่งตัวข่มขู่หรือทักษะทางด้านภาษา พัฒนาการของ
แรงจูงใจเป็นจุดเริ่มต้นทางอำนาจซึ่งยิ่งใหญ่ ²

¹ คีตกฤษี ปราโมช, มรว., พระพุทธศาสนาและโลกในพระพุทธศาสนา
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามรัง, 2520), หน้า 43.

² William F. Stone, The Psychology of Politics (New York : The Free
Press, A Division of Macmillan Publishing Co., Inc., 1974), p. 118.

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับพฤติกรรมทางการเมืองทั่ว ๆ ไปนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรมกล่อมเกลา (socialization) ของแต่ละสังคมซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านชนชั้นอย่างลึกซึ้ง อันมีผลต่อพัฒนาการของแรงจูงใจและบทบาททางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง ตลอดจนโอกาสของการมีอิทธิพล¹ สำหรับ Smith, Bruner และ White² มีความเชื่อว่ามนุษย์ได้พัฒนาทัศนคติที่มีต่อการเมืองเพื่อสนองตอบความต้องการ 3 ประการ คือ

1. เพื่อที่จะได้เข้าใจโลกและความคลุมสับสนการณ์ต่าง ๆ
2. เพื่อที่จะได้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ
3. เพื่อตอบสนองความตึงเครียดของจิตใจ

ในทัศนะของ Robert E. Lane เขาเห็นว่าการที่มนุษย์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองก็เป็นเพราะมีความต้องการในสิ่งสำคัญหรือทรัพยากรอยู่ 6 ประการ คือ³

1. มนุษย์หาทางที่จะเพิ่มความอยู่ดีกินดีทางเศรษฐกิจหรือด้านวัตถุ รายได้ ทรัพย์สิน และความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ โดยใช้กลไกทางการเมือง
2. มนุษย์ต้องการมีพวกพ้อง ต้องการความรักใคร่ และมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น
3. มนุษย์หาทางที่จะทำความเข้าใจเรื่องโลก ตลอดจนสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อมนุษย์ (ต้องการมีความรู้หรือได้รับการศึกษานั้นเอง)
4. มนุษย์หาทางลดความตึงเครียดภายในจิตใจของตน โดยเฉพาะแรงกระตุ้นจากความก้าวร้าวและแรงกระตุ้นในทางเพศ โดยแสดงออกทางการเมือง (political expression)

¹ Ibid., p.117.

² Robert E. Lane, Political Life : Why and How People Get Involved in Politics (New York : The Free Press, 1959), p. 102.

³ Ibid.

5. มนุษย์ต้องการมีอำนาจเหนือบุคคลอื่นโดยผ่านช่องทางการเมือง (political channels)

6. มนุษย์หาทางรักษาไว้ซึ่งความภูมิใจในตัวเอง (self-esteem) และพยายามปรับปรุงให้มากยิ่งขึ้น (ความต้องการด้านสถานภาพ ชื่อเสียง และความเคารพ) โดยผ่านกิจกรรมทางการเมือง (political activities)

ทั้งนี้เป็นที่สังเกตได้ว่า สมาชิกของระบบการเมืองแต่ละแห่งต่าง ก็พยายามแสวงหาอำนาจทางการเมือง เพื่อจะได้มีอิทธิพลเหมือนนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาล โดย Dahl¹ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า อิทธิพลทางการเมืองถูกแจกแจงอย่างไม่เท่าเทียมกันในบรรดาสมาชิกของระบบการเมือง ฉะนั้นการแสวงหาอำนาจและการที่จะมีอำนาจนั้นย่อมจะมีวิธีการที่ไม่เหมือนกัน ผู้แสวงหาอำนาจบางคนอาจจะไม่ประสบความสำเร็จถึงแม้เขาจะได้ใช้ความพยายามแล้วก็ตามแต่บางคนที่มีอำนาจอยู่ในมือแล้ว อาจจะไม่ได้แสวงหาอำนาจเนื่องจากคนเหล่านี้มีอำนาจโดยการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า

1. เหตุใดบางคนจึงแสวงหาอำนาจมากกว่าคนอื่น ๆ
2. เหตุใดคนบางคนจึงได้รับอำนาจมากกว่าคนอื่น ๆ

โดยสรุป มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมออกมาได้ต้องมีแรงจูงใจ ซึ่งโดยพื้นฐานก็เพื่อสนองความต้องการ (need) ของมนุษย์นั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นแรงจูงใจจากภายนอกหรือภายในของแต่ละบุคคล และแรงจูงใจดังกล่าวจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไรจะได้อธิบายในลำดับต่อไป

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของสังคมที่พัฒนาแล้ว เราจะพบว่า การเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยเฉพาะ

¹ Robert A. Dahl, Modern Political Analysis, 2nd ed. (New Delhi : Prentice-Hall of India, 1975), p.86.

ในประเทศเกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกซึ่งต่างก็พยายามเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ในประเทศที่ยึดอุดมการประชาธิปไตยเป็นหลักในการปกครอง ยึดหลักการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ก็จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนภายในประเทศเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และโดยการเปิดโอกาสให้มีการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เอง ที่ผู้ปกครองอ้างความชอบธรรมของอำนาจ

มีผู้ให้คำนิยามหรือความหมายของคำว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากมาย Myron Weiner ได้สรุปนิยามที่มักจะนำมาอ้างอิงกันโดยทั่วไป โดยแบ่งเป็น 10 ความหมายด้วยกัน คือ ¹

1. การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำในรัฐบาล เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการใดๆ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาลที่ใดผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกตั้งตามกฎหมาย เช่น การออกเสียงการยื่นข้อเรียกร้อง การลอบบี้ เป็นต้น
4. การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตัวเอง
5. ความรู้สึกแปลก ผิดแผก หรือที่คนออกจากระบบการเมืองอันเนื่องมาจากการถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม พวกเขามีศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไข เปลี่ยนแปลงระบบการเมืองเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมหรือยุติธรรมกว่า
6. กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมไปถึงการพูดคุย ถกเถียงปัญหาในทางการเมืองได้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของ

---

¹ Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of The Political Process," in Crisis and Sequences in Political Development, eds. Leonard Binder and Others, (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1971), pp.159-204.

การใช้สิทธิเลือกตั้ง

7. กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิด ทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรงและแบบ
ไม่ใช้ความรุนแรง

8. กิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมที่ก่อการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการ
ดำเนินการของข้าราชการค้าย

9. กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมอง
ว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นค้าย

10. กิจกรรมทุกชนิดที่เป็นการเมือง

อย่างไรก็ตาม Weiner ได้สรุปนิยามของการเข้ามีส่วนร่วมทาง
การเมือง โดยได้แจกแจงเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ 3 ประเภทค้ายกัน คือ

1) จะต้องมีกิจกรรม เช่น มีการพูดคุย และดำเนินการใด ๆ แต่
ทั้งนี้ไม่รวมถึงทัศนคติหรือความรู้สึก

2) จะต้องมีกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการอาสาสมัคร

3) จะต้องมีข้อเลือกหรือทางให้เลือกมากกว่าหนึ่งเสมอ

Verba, Nie และ Kim ได้ให้นิยามของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
เมืองไว้ว่า "เป็นกิจกรรมที่ถูกตั้งค้ายค้ายหมาย กระทำโดยราษฎรโดยส่วนค้าย โดย
มีเป้าหมายที่มุ่งเพื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อการค้ายค้ายเลือกบุคคลากรของรัฐบาลและ/หรือ
กิจกรรมของรัฐบาล"¹

Huntington กับ Nelson ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ว่าหมายถึงกิจกรรมที่ประชาชนโดยส่วนบุคคลมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการค้ายค้ายสนใจใน
นโยบายของรัฐบาล

¹Sidney Verba, Norman Nie, and Jac-on Kim, Participation
and Political Equality (New York : Cambridge University Press, 1978), p. 46.

อันถึงขั้นได้กำหนดขอบเขตของคำนิยามนี้ไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง เฉพาะการกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมือง ขรรมคาไม่ใช่นักการเมืองอาชีพ เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กล่าวคือ กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชน ขรรมคานั้นจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลาและเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยัง หมายความว่าเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกกกันหรือเพื่อมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับ รัฐบาล อย่างไรก็ตามไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือว่าเป็นการมี ส่วนร่วมทางการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของ ตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้¹

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่แสดงออกโดย บุคคลซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องมีจุดประสงค์ที่ไปไกลถึงขนาดมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของ รัฐบาล แต่อาจเป็นกิจกรรมง่าย ๆ เช่น พுகุญ ฅกปัญหาในทางการเมือง การเป็นสมาชิก ที่มีบทบาทในหน่วยงานที่แก้ปัญหาชุมชน การรับฟังข่าวสารทางการเมือง การส่งจดหมาย แสดงความคิดเห็นทางการเมืองไปให้หนังสือพิมพ์ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือ การสมัครรับเลือกตั้ง เป็นตัวแทนของราษฎรในท้องถิ่น เป็นต้น

รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื่องจากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นปรากฏการณ์ของกิจกรรมทาง การเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ รูปแบบต่าง ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

¹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รายงานการวิจัยเรื่องข่าวสารการเมืองของคนไทย เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม, เสนอต่อคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523 หน้า 23-24.

ในแต่ละสังคมอาจเน้นหรือให้ความสำคัญแตกต่างกันไป บางสังคมอาจให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับชาติ แต่บางสังคมอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปของการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลก็ได้ นอกจากนี้ในการที่บุคคลแต่ละคนจะยึดถือเอาการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบใด ๆ เป็นแนวทาง ย่อมที่จะต้องมีกระบวนการที่แตกต่างกันไปด้วย พวกที่เข้าไปช่วยหาเสียงเลือกตั้งอาจดำเนินการได้โดยเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้น ๆ ปฏิบัติการไปตามแนวทางหรือแนวนโยบายที่พรรควางไว้ให้ ส่วนพวกที่ติดต่อโดยตรงกับผู้แทนราษฎรเพื่อหวังที่จะให้ผู้แทนช่วยเหลือการใด ๆ ก็ย่อมที่จะใช้กระบวนการที่ต่างกันไป

เนื่องจาก Verba , Nie และ Kim ได้ให้นิยามของคำว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย... ดังนั้นรูปแบบต่าง ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง สิทธิในการเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้ เช่น 4 ปีต่อครั้ง จึงทำให้ความรู้สึกสร้างสรรค์ของคนมีน้อยมาก
2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งแต่เป็นรูปของการเข้ามีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่เขาพึงมีต่อผลของการเลือกตั้งนอกเหนือไปจากเสียง 1 เสียงที่เขาได้จากสิทธิในการเลือกตั้งแล้ว กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนี้นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. กิจกรรมของชุมชนเป็นกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎรจะร่วมมือกันเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก
4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ เป็นรูปแบบสุดท้ายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวเนื่องกับราษฎรรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการ

เพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก¹

Huntington กับ Nelson ได้จำแนกรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็ได้เพิ่มเติมบางรูปแบบเพื่อให้สมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหามากยิ่งขึ้น ดังนี้²

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเข้าร่วมรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งด้วย
2. การลอบบี้ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์
3. กิจกรรมองค์กร เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใด ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจเป็นผลประโยชน์สุกของส่วนรวมก็ได้
4. การติดต่อ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเป็นส่วนตัว โดยปกติจะมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัว
5. การใช้กำลังรุนแรง คือ กิจกรรมที่พยายามจะสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจ

¹Ibid., pp.53-54.

²Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, No Easy Choice : Political Participation in Developing Countries (Cambridge : Harvard University Press, 1976).

ดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น กิจกรรมของรัฐประหาร การสังหารผู้นำทางการเมืองหรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เช่น การทำการปฏิวัติก็ได้

ส่วน Almond กับ Powell ได้จำแนกรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ค่อนข้างจะละเอียด กระจ่างชัดและครอบคลุมเนื้อหามากกว่าการจำแนกข้างต้น ในกรณี Almond และ Powell ได้แบ่งรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ คือ แบบ conventional กับ unconventional และในแต่ละรูปแบบยังจำแนกออกเป็นแบบย่อย ๆ อีกจำนวนหนึ่ง ดังตารางข้างล่างนี้¹

รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

Conventional Forms แบบปกติ	Unconventional Forms แบบไม่ปกติ
1. การออกเสียงเลือกตั้ง	1. การยื่นข้อเรียกร้อง
2. การพูดจาปรึกษาเรื่องการเมือง	2. การเดินขบวน
3. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3. การเข้าประจัญหน้ากัน
4. การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิก กลุ่มต่าง ๆ	4. การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
5. การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทาง การเมือง	5. การใช้ความรุนแรงทางการเมือง 5.1 ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน 5.2 ประทุษร้ายต่อบุคคล
	6. สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

¹ G. Almond and G.B Powell, Jr., Comparative Politics Today (Boston : Little, Brown and Co., 1976).

แต่อย่างไรก็ตาม จากปรากฏการณ์ทางการเมืองในสังคมต่าง ๆ เราจะพบว่า แต่ละสังคมจะมีระดับของกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น ในการเลือกตั้งระดับชาติ ปี 1969 นั้น บุคลากรวัยผู้ใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 100 ในขณะที่สวีสมีราษฎรไปใช้สิทธิเพียงร้อยละ 23.2 แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคลากรวัยซึ่งมีระดับของการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสูงจะเป็นผลให้ระดับของการเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ สูงตามไปด้วยไม่ บางรูปแบบอาจจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าในสวิตส์ก็ได้ เช่น ในรูปแบบของการพูดคุยปรึกษาเรื่องการเมืองในบรรดาราษฎร เป็นต้น

นอกจากนี้เรายังไม่มีวิธีการใดที่จะวัดขอบข่ายและความเข้มข้นในรูปแบบต่าง ๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และนำมาอยู่ในลักษณะร่วมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมดได้

สาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ในทางทฤษฎีนั้น การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะทำให้เป้าหมายของพวกเขาประสบผลสำเร็จหรือบรรลุได้นั้น ถ้าพวกเขาเห็นว่าอาจจะกระทำได้โดยวิธีการที่ไม่เป็นการเมืองหรือเห็นว่าวิธีการที่ไม่เป็นการเมืองน่าจะได้ผลดีกว่าวิธีทางการเมืองแล้ว พวกนี้ก็จะทุ่มเทให้กับวิธีการที่ไม่เป็นการเมือง แต่เป้าหมายบางประการจำเป็นต้องใช้วิธีการทางการเมืองเท่านั้นจึงจะบรรลุผลได้ เช่น ในเรื่องของ การประกันราคาข้าว การกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองขึ้น พวกนี้จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้ในสังคมที่มีการขัดแย้ง มีปัญหาเรื่องเชื้อชาติ มีการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะอยู่ในรูปของการเมือง และจะก่อให้เกิดการปลุกกระแสม อันจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่รุนแรงขึ้นได้ ส่วนปัญหาอื่น ๆ ที่สังคมประสบเช่น เรื่องของการแจกแจงสวัสดิการ ปัญหาเงินเฟ้อ ข้าวยากหามาแพง เหล่านี้อาจนำมาซึ่งการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าวิธีการของรัฐบาลมีประสิทธิผลและ เปิดโอกาสให้ราษฎรได้เข้ามีส่วนร่วม

มากนักน้อยเพียงไรเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอื่น ๆ

ในที่นี้อาจจะสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสร้างความเป็นทันสมัย (modernization) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมทันสมัย กระบวนการนี้จะเป็นผลให้สังคมดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไป มีการกลายสภาพเป็นเมือง (urbanization) การพัฒนาอุตสาหกรรม (industrialization) ระดับการศึกษาของคนสูงขึ้น ความคลลหวัง ความทะเยอทะยานของคนเพิ่มสูงขึ้นอันเป็นผลจากการระดมฟางสังคม ในขณะที่เดียวกันในสังคมที่ระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่ากระบวนการระดมฟางสังคมแล้ว ความคับข้องใจก็จะเกิดขึ้นและความคับข้องใจเหล่านี้ถ้าไม่สามารถถูกขจัดไปได้แล้วประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง สร้างข้อเรียกร้อง (demands) เข้าสู่ระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างชนชั้นทางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และมีส่วนเชื่อมโยงให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้นอีกด้วย

Nie, Powell และ Prewitt¹ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3 ตัว คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างชนชั้น และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจาก 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี อิตาลี และเม็กซิโก พบว่าคนที่มีความฐานะทางสังคมก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ อาจอธิบายได้ว่าผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยเพิ่มการเข้ามามีส่วนร่วมโดยทำให้เกิดชนชั้นกลางและชนชั้นสูงมากขึ้น และคนพวกนี้มีแนวโน้มว่าจะเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์กรใด ๆ สูงกว่าชนชั้นอื่น นอกจากนี้ทั้ง

¹ Norman H. Nie, G. Bingham Powell, Jr. Kenneth Prewitt "Social Structure and Political Participation : Development Relationships", American Political Science Review, (1969) : 361 - 378.

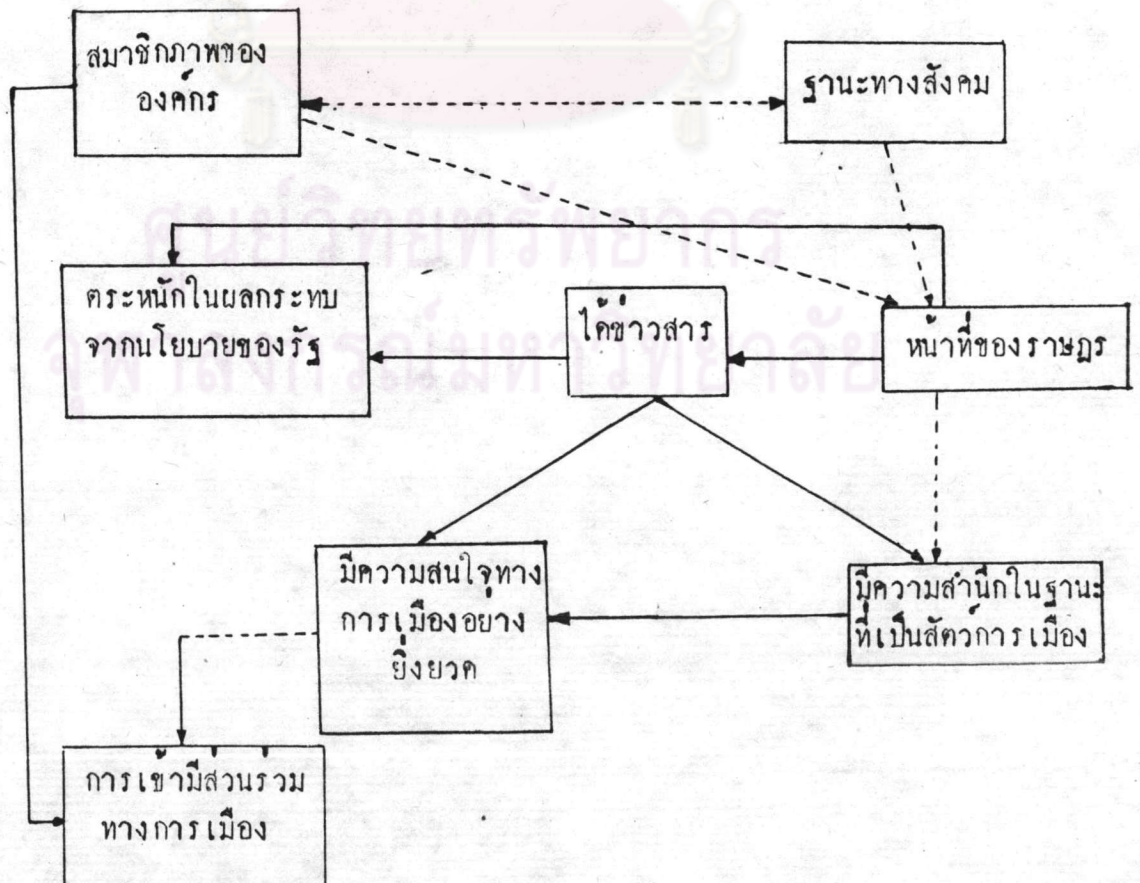
3 คน ยังพบอีกว่าสมาชิกที่เอาจริง เอาจริงขององค์กรมีแนวโน้มว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วม
ทางการเมืองมากกว่าพวกที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใด ๆ

ดังนั้น เมื่อโครงสร้างชนชั้นของคนเปลี่ยนไปจะเป็นผลให้ทัศนคติและพฤติกรรม
ทางการเมืองของคนเปลี่ยนไปด้วย กล่าวคือ

1. มีความสำนึกในหน้าที่ของราษฎรมากขึ้น
2. ได้รับความรู้ทางการเมืองมากขึ้น
3. ตระหนักในผลกระทบที่นโยบายของรัฐที่มีต่อตนเองยิ่งขึ้น
4. มีความสำนึกในฐานะที่เป็นสัตว์การเมือง
5. ให้ความสนใจอย่างยิ่งยวดในกิจกรรมทางการเมือง

จากทัศนคติและพฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นผลให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
มากยิ่งขึ้น

เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้น Nie, Powell และ Prewitt ได้สรุปข้อค้นพบจาก
การศึกษาของพวกเขาเป็นภาพดังต่อไปนี้

3. อิทธิพลของปัญญาชนและการสื่อสารแบบใหม่ ในสังคมที่เกิดใหม่หลายประเทศ ที่นักศึกษา ปัญญาชนได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น ในเตอร์กี เกาหลีใต้ และประเทศไทยในช่วง 14 ตุลาคม 2526 เป็นต้น พวกนี้ยังมีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ถึงสิทธิหน้าที่ในฐานะราษฎร เช่น โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยของศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย โดยการสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย ของรัฐในปี 2517 เป็นต้น

นอกจากนี้ อิทธิพลจากวิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ยังมีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง ในบางสังคมจะใช้สื่อมวลชนเหล่านี้เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ บางก็เพื่อให้การอบรมทางการเมืองแก่สมาชิกของสังคม ที่สำคัญก็คือสื่อมวลชนเหล่านี้จะเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง แน่แน่นอนว่าถ้าผู้ปกครองไร้ประสิทธิภาพ ไม่สนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกในสังคม ก็จะเป็นผลให้ข้อเรียกร้องต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย

4. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำทางการเมืองก็ถือเป็นสาเหตุประการสำคัญอันจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา การขัดแย้งนี้มักเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้นำที่อยู่ในอำนาจซึ่งไม่ต้องการที่จะให้ผู้นำใหม่ที่มีหัวคิดก้าวหน้าเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเหตุให้กลุ่มผู้นำใหม่จำเป็นต้องหาทางปลุกกระดมประชาชน ให้ประชาชนเกลียดชังระบบการเมืองที่เป็นอยู่ สร้างความชอบธรรมให้กับระบบการเมืองใหม่ที่อ้างว่าสามารถให้ความยุติธรรมกว่าเดิม การขัดแย้งนี้มักจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการใช้กำลังรุนแรง

5. รัฐบาลเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสังคมมากยิ่งขึ้นก็นับเป็นสาเหตุที่สำคัญอันจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบสังคมแบบกึ่งเจมิเนียนเรื่องราวในทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระบวนการประเพณี และความเชื่อที่มั่งงาย เช่น เชื่อกันว่าฐานะความเป็นอยู่ของคนนั้นเป็นผลมาจากกรรมในอดีต ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมักจะได้รับ การแก้ไขตนเอง และมองว่ารัฐบาลเป็นเรื่องของคนชั้นสูงในเมือง การเมืองกับตนเองอยู่กันคนละโลก ค่อมมาเมื่อบ้านเมือง เป็นทันสมัย ระบบการเมืองเป็นทันสมัยมากยิ่งขึ้น ความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องออกกฎระเบียบต่าง ๆ ก็จะมีมากขึ้น อำนาจของรัฐบาล

กลางจะแผ่ขยายออกไปครอบคลุมในส่วนลึกต่าง ๆ ของภูมิภาคกว้างขวางยิ่งขึ้น หมู่บ้าน
ในชนบทสามารถติดต่อกับตัวเมืองสะดวกยิ่งขึ้นโดยผ่านถนนชั้นดี การบริหารของรัฐในค่าน
สาธารณูปโภคอื่น ๆ เช่น ไฟฟ้า การศึกษา ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนใน
ชนบทมากยิ่งขึ้น ในที่สุดชาวชนบทจะเกิดความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนเองและจะพยายาม
เรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่พวกเขาต้องการมากยิ่งขึ้น

6. อิทธิพลของการศึกษา มีการวิจัยหลายชิ้นที่พบว่าคนที่ได้รับการศึกษาในระดับ
สูงมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมในระดับที่สูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อย

ในหนังสือ *The Civic Culture* นั้น Almond กับ Verba ได้สรุป
ความสัมพันธ์ของการศึกษากับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังต่อไปนี้¹

1. บุคคลที่ยังมีการศึกษาก็จะยิ่งตระหนักในผลกระทบที่รัฐบาลมีต่อบุคคลแต่ละ
คนมากกว่าบุคคลที่ระดับการศึกษาน้อย
2. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะมีที่ท่าว่าจะอ้างว่าเขาติดตามข่าวการเมืองและ
ให้ความสนใจต่อการรณรงค์หาเสียงมากกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาน้อย
3. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะยังมีข่าวสารทางการเมืองมาก
4. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะมีความคิดเห็นในเรื่องการเมืองกว้างขวางมาก
ความสนใจต่อการเมืองจะมีเป้าหมายหรือประเด็นที่กว้างกว่า
5. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี มีแนวโน้มว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการลงเสียงพுகุญ
ทางการเมืองกัน
6. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี ก็จะยิ่งรู้สึกอิสระที่จะพுகุญเรื่องการเมืองกับคนโดย
ทั่วไป ส่วนพวกที่มีการศึกษาน้อยมีแนวโน้มว่าจะอ้างว่ามีคนจำนวนมากที่เขาไม่อยากจะ
พுகุญการเมืองด้วย
7. บุคคลที่ยังมีการศึกษาดี จะมีแนวโน้มว่าจะมองว่าตนเองมีความสามารถ
ที่จะใช้อิทธิพลกับรัฐบาลได้

¹ Gabriel Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture*, Princeton
(N.J. : Princeton University Press, 1963).

ผู้วิจัยคิดว่า ผู้ที่ขาดความกระตือรือร้นทางการเมืองอาจมาจากสาเหตุ

1. ขาดแรงจูงใจ
2. ต้องกินร่นเพื่อเลี้ยงชีพ
3. มีความรู้เพียงเล็กน้อย
4. จะต้องทำเพื่อความอยู่รอด
5. รู้สึกว่าตนเอง ไม่ได้รับสิ่งตอบแทนทางการเมืองเท่าที่ควร คือไม่ได้รับ

ความพอใจจากผลงานทางการเมือง และรู้สึกว่าความพยายามของตนทางการเมืองนั้นมักจะไม่มีความมีประสิทธิภาพ คือไม่เป็นที่ยอมรับ รับผิดชอบ หรือได้รับความสำคัญ ฉะนั้นจึงมีความผิดหวังและท้อแท้

คนยากจนทั่วไปก็รู้สึกว่าตนเองต้องสูญเสีย opportunity cost มาก เพราะเวลาที่ตนมีอยู่ควรจะต้องใช้ไปในการหาเลี้ยงชีพ และเวลาว่างก็ควรจะใช้ไปในการหาความสุข เช่น กินเหล้า สนทนาเรื่องต่าง ๆ มากกว่าที่จะพูดคุยกันในเรื่องการเมือง

สมมุติฐานในทางรัฐศาสตร์มีอยู่ว่า

1. คราบใดที่บุคคลมีความพอใจหรือไม่พอใจก็ไม่มีปฏิกริยารุนแรงต่อผลแห่งกระบวนการทางการเมืองของรัฐ คราบนั้นบุคคลเหล่านี้ก็ยังคงดำเนินการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ประกอบอาชีพของตนไปตามความพอใจ (หมายความว่าถ้าบุคคลยังรู้สึกไม่กระตือรือร้นหรือมีความพอใจในสภาพที่ตนเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพอใจในระบบการเมือง กิจกรรมทางการเมือง หรือผลแห่งกระบวนการทางการเมือง บุคคลเหล่านี้ก็จะไม่กระตือรือร้น หรือเข้าร่วมทางการเมือง)

2. ถ้าเมื่อใดบุคคลรู้สึกว่าตนเองถูกระทบกระเทือนหรือสูญเสียผลประโยชน์ บุคคลเหล่านั้นก็จะใช้เวลาและทรัพยากรจำนวนมากเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และบุคคลเหล่านั้นก็จะกลายเป็นผู้ที่สนใจและมีกิจกรรมทางการเมือง

กระบวนการทางการเมืองจึงเกิดขึ้นในลักษณะเช่นนี้ และการตื่นตัวทางการเมืองก็เป็นเช่นนี้ด้วย เช่น

ในปี ค.ศ. 1930 มีการว่างงานอย่างมากมาย ภาวะเช่นนี้ได้มีส่วนผลักดันให้

กรรมกรสนใจและค่าเงินงานทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งบุคคลประเภทเดียวกันนี้ในปี ค.ศ.1920 มักจะวางเฉยทางการเมืองอย่างยิ่ง

เมื่อเกิดสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ หรือเมื่อรัฐได้ใช้นโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบ New Deal ใน สหรัฐอเมริกา ก็ปรากฏว่ากิจกรรมของสหภาพแรงงาน เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ เกิดขึ้น เช่น พวกกรรมกรได้ตั้งกรรมการ ว่าด้วยการศึกษาทางการเมือง เรียกร้องให้สหภาพมีบทบาทในการทำงานของกรรมกร รวมทั้งมีสิทธิออกเสียงในโรงงานควย สำหรับประชาชนทั่วไปก็มีความกระตือรือร้นที่จะ ไปขึ้นทะเบียนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งของตน กรรมกรที่ไม่ค่อยตื่นตัวหรือไม่ค่อยเห็น ความสำคัญของการเมืองก็เริ่มมีบทบาทและเห็นความสำคัญมากขึ้น อิทธิพลของกลุ่มกรรมกร ในระยะหลังจึงมีมาก ทั้งนี้เพราะเนื่องมาจากแรงกระตุ้นจากภาวะทางเศรษฐกิจนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าประชาชนโดยทั่วไปนั้นมักจะไม่ว่างกระตือรือร้นทางการเมืองเท่าใดนัก แต่เมื่อใดที่รู้สึกว่าคุณสมบัติของตนถูกระทบกระเทือนอย่างยิ่ง เช่น ในปี ค.ศ.1968 เมื่อสหรัฐอเมริกาเกิดวิกฤติการณ์การรุกรานสูงขึ้นไปอีก เหตุอันตรายนี้นักเป็นแรงผลักดันให้ชนชั้นกลาง ชาวอเมริกันซึ่งไม่ค่อยกระตือรือร้นทางการเมืองนัก รวมทั้งกลุ่มหรือชนชั้นระดับสูงได้เริ่ม หันเข้าหาการเมือง และต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น แม้แต่ชนชั้นระดับอื่น เช่น ผู้ที่อยู่ในชานเมืองหรือชนชั้นกลางในระดับที่ต่ำกว่าปกติก็เห็นความสำคัญของการเมือง มากขึ้น

สำหรับนิสิตนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา คุณเหมือนจะมีสิ่งหนึ่งซึ่งกระตุ้นให้หันเข้า หาการเมืองและมีกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น คือ หมายเรียกเกณฑ์ทหาร นิสิตนักศึกษา จำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับระบบนี้ นอกจากนั้นนิสิตนักศึกษาก็รู้สึกว่าหลายอย่างที่มากระทบ กระเทือนถึงชีวิตประจำวันของพวกเขานี้เป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการทางการเมือง เหตุ ใด ๆ เหล่านี้เองจึงทำให้นิสิตนักศึกษากลายเป็นผู้มีความกระตือรือร้นทางการเมืองอย่าง ยิ่ง และในบางครั้งหรือบางประเทศก็เข้ามาเป็นผู้นำหรือสร้างอิทธิพลทางการเมืองเสียเอง

คาดกันว่ายิ่งสังคมเจริญมากขึ้น จะมีบุคคลหลายกลุ่มเข้ามามีบทบาททางการเมือง กิจกรรมทางการเมืองก็จะมีหลายประเภท และแต่ละกลุ่มก็จะต้องแข่งขันหรือค่าเงิน การต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้การเมืองเป็นประโยชน์แก่คนมากที่สุด หรือไม่ต้องการให้การเมือง

เปลี่ยนแปลงไปในทางใดทางหนึ่งมากขึ้นไปอีก อาจจะเป็นไปได้ว่าแต่ละกลุ่มอาจจะร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดน้ำหนักทางการเมือง การประสาน การดำเนินการเข้าด้วยกันนี้อาจจะมีผลคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะความเป็นไปของระบบการเมืองได้ และอาจจะเป็นไปได้เหมือนกันว่า ถ้าหลายกลุ่มรวมกันอย่างเต็มที่หรืออย่างมั่นคงแล้ว กลุ่มเหล่านี้เองก็อาจจะเปลี่ยนโครงสร้างของระบบของการเมืองที่ใช้อยู่ก็ได้

กล่าวโดยสรุป เหตุการณ์ปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้บุคคลมีกิจกรรมทางการเมือง สนใจทางการเมือง และมีบทบาทในการมีส่วนทางการเมืองอย่างมากมาย ทั้งนี้เพื่อหวังที่จะรักษาผลประโยชน์ของตน

ฐานของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

คำว่าฐานในที่นี้หมายถึงกลุ่มหรือองค์กรที่บุคคลสังกัด โดยมีจุดมุ่งหมายตลอดจนวิธีการที่เป็นของตนเอง ซึ่งแต่ละกลุ่มแต่ละองค์กรต่างมีจุดมุ่งหมายและวิธีการที่จะได้มาซึ่งผลอันเป็นที่ปรารถนา อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน หรืออาจจะขัดแย้งกับอีกกลุ่มหรือองค์กรหนึ่งก็ได้ โดยผ่านทางกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้เองที่ทำให้บุคคลเข้ารวมกันเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ โดยมุ่งหวังที่จะใช้อิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้เป็นไปในรูปของการเอื้อต่อประโยชน์ของกลุ่มหรือองค์กรเอง และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านกลุ่มหรือองค์กรจะสร้างอิทธิพลในลักษณะที่กว้างขวางกว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละบุคคลมาก ฐานของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เราอาจแบ่งได้เป็น 5 รูปแบบด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. **ชนชั้นทางสังคม (social class)** โดยปกติแล้วพวกที่ร่ำรวยกับพวกที่ยากจนจะมีผลประโยชน์แตกต่างกันและความแตกต่างกันนี้เองที่นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง ผู้ที่เสนอแนวความคิดในเรื่องความขัดแย้งในระหว่างชนชั้นที่เด่นที่สุดคือ คาร์ล มาร์กซ์ โดยมองว่าในสังคมนายทุนอุตสาหกรรมในปัจจุบันจะแบ่งออกได้เป็น 2 ชนชั้น คือ ชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ ทั้งสองชนชั้นจะต่อสู้กันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นชนชั้นที่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต จะพยายามทุกวิถีทางที่จะเพิ่มกำไรให้

กับตนเอง เป็นผลให้ชนชั้นกรรมาชีพซึ่งขายแรงงานเพื่อยังชีพถูกบีบคั้นถูกขูดรีดค่าจ้าง
 แรงงาน จนในที่สุดชนชั้นกรรมาชีพเหล่านี้ทนต่อสภาวะที่ถูกบีบคั้นไม่ได้จะรวมตัวกัน เกิด
 ความสำนึกในฐานะที่เป็นชนชั้นซึ่งต้องทำงานหรือใช้แรงงานอย่างหนัก แต่ความเป็นอยู่กลับ
 เลวร้ายเสียยิ่งกว่าทาสในสมัยก่อน ในขณะที่ชนชั้นนายทุนซึ่งไม่ไถ่แรงงานแต่อย่างใดกลับ
 เป็นชนชั้นที่สะอึกสะอื้นที่สุด และความสะอึกสะอื้นนี้ได้มาจากผลพวงของแรงงานของ
 ชนชั้นกรรมาชีพทั้งสิ้น ชนชั้นกรรมาชีพเหล่านี้จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการ
 ปฏิวัติล้มล้างสังคมนายทุนและนำไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งมาร์กซ์ถือว่าเป็นสังคมที่ดีกว่า
 และยุติธรรมกว่าสังคมนายทุน

2. กลุ่มในสังคม (communal group) หมายถึง กลุ่มที่มีเชื้อชาติ
 ศาสนา ภาษาและสัญชาติที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ในสังคมที่มีระดับของความเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกันสูง รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มชุมชนจะอยู่ในรูปของ
 สันติวิธี คำเนินไปตามกฎระเบียบของสังคม แต่ในสังคมที่มีระดับความเป็นอันหนึ่งอันเดียว
 ต่ำ ปัญหาการเข้ามีส่วนร่วมของกลุ่มชุมชนในรูปแบบที่ใช้กำลังรุนแรงจะเกิดขึ้น เช่น กรณี
 ของชนกลุ่มน้อยในพม่า อินเดียกระเหรี่ยง ช่า ชะนิน เป็นต้น กลุ่มชนเหล่านี้ไม่ยอมรับใน
 ความชอบธรรมของรัฐบาลกลางของกลุ่มไทยใหญ่ จึงต้องการที่จะแยกตนมาจัดตั้งเป็นรัฐ
 อิสระ ปัญหาความรุนแรงจึงเกิดขึ้นจากการระดมสรรพกำลังโดยใช้กลุ่มชุมชนเป็นฐาน นำ
 ไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของสงครามภายใน

3. กลุ่มเพื่อนบ้าน (neighbourhood group) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ตั้ง
 บ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกัน เช่น ชุมชนหมู่บ้านเสรี ชุมชนหมู่บ้านสหกรณ์
 เป็นต้น บุคคลเหล่านี้อาจรวมตัวกันขึ้นยื่นข้อเรียกร้องหรือเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูป
 แบบใด ๆ ออกมาเพื่อบีบบังคับให้รัฐบาลดำเนินการตามแนวทางใด ๆ ได้ อย่างเช่น สมมติ
 ว่ารัฐบาลคำริจะตัดถนนวงแหวนผ่านกลางหมู่บ้านเสรี ผลเสียก็จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านในแง่
 ของความจอบแจ อีกทั้งครึกโครมของเสียงยวดยานที่จะตามมา ความสงบร่มเย็นก็จะถูก
 ทำลายไป ชาวบ้านจึงรวมตัวกันขึ้นเป็นชมรมมีการดำเนินการติดต่อกับนักการเมืองบ้าง
 ส่งสารไปวิงวอนต่อคณะรัฐมนตรีให้ระงับโครงการนี้บ้าง เป็นต้น

4. กลุ่มขนาดเล็ก หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีความผูกพันต่อกันอย่าง
 แน่นแฟ้น เช่น กลุ่มอุปถัมภ์ซึ่งเป็นการจับกลุ่มกันระหว่างบุคคลที่มีฐานะ ความมั่นคง

และอิทธิพลไม่เท่าเทียมกัน และอยู่ในรูปของการให้ประโยชน์ระหว่างกันแบบด้อยที่ด้อย อาศัย

จึงอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มหรือองค์กรจะเป็นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จากผลการศึกษาจำนวนมากพบว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง¹ การที่บุคคลได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในองค์กรซึ่งจะเน้นในเรื่องการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มุ่งที่เป้าหมายร่วมกันและการเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ โดยอาศัยความสามารถทั้งในแง่ของทักษะและการศึกษา จะเป็นผลให้บุคคลได้เรียนรู้ค่านิยมใหม่ ๆ มีความตระหนักร่วมกันในผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่ผลประโยชน์ของกลุ่มไม่พัวพันที่จะเกี่ยวข้องกับการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบรรดาสมาชิกของกลุ่มองค์กรจึงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้มาก

ผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมต่อระดับของการเข้ามีส่วนร่วม

เป็นที่ยอมรับกันในแวดวงนักวิชาการว่า ความแตกต่างระหว่างสังคมแบบคั้งเคิมกับสังคมที่เป็นทันสมัยในประเด็นหลัก ๆ ทางการเมือง อยู่ที่ความแตกต่างในเรื่องของขอบข่าย ความเข้มข้น และฐานของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในสังคมที่มีระดับของความสลับซับซ้อนสูงเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีชุมชนเมืองมาก และมีความมั่งคั่งขึ้น สมาชิกของสังคมจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่าสมาชิกของสังคมค่อยพัฒนา ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจสังคมที่คั้งเคิม คว้าเหตุนี้ Nie Powell และ Prewitt จึงสรุปว่า "ไม่น่าแปลกใจอะไรเลยที่จะรู้ว่าระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของชาติใด ๆ จะแปรผันไปควบคู่กันกับระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจของชาตินั้น ๆ"²

¹ ปรกพิจารณา Nie, Powell and Prewitt, Ibid., Seymour Martin Lipset, Political Man, (New York: Doubleday and Co., 1963); Almond and Verba, Ibid., Robert E. Lane, Political Life : Why People Get Involved in Politics (Ill.: The Free Press, 1959).

² Ibid., pp. 369.

ทำไมการพัฒนาเศรษฐกิจจึงช่วยทำให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
คำตอบนี้เราพออธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. ในสังคมใด ๆ ระบอบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีแนวโน้มว่าจะแปรผันตามสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม พวกที่มีการศึกษาสูง รายได้ดี มีอาชีพที่มีเกียรติ มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกที่ไร้การศึกษา รายได้ต่ำ และมีอาชีพที่มีฐานะต่ำ การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะช่วยทำให้คนมีการศึกษาคีขึ้น รายได้ดีขึ้น มีชนชั้นกลางเพิ่มขึ้น พวกนี้ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก
2. การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนก่อให้เกิดความขัดแย้งและความตึงเครียดในระหว่างกลุ่มทางสังคม มีกลุ่มใหม่ ๆ เกิดขึ้น ส่วนกลุ่มเก่า ๆ จะถูกทำลาย กลุ่มที่มีรายได้ต่ำจะพยายามหาโอกาสปรับปรุงสถานภาพของพวกตน ข้อขัดแย้งในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ จะเพิ่มเป็นทวีคูณ เมื่อขัดแย้งกันมากขึ้นความสำนึกในความเป็นกลุ่มจะแน่นแฟ้นในบรรดาเหล่าสมาชิกของกลุ่มเดียวกัน จนทำให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมเพื่ออ้างในสิทธิหรือไม่ก็รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มของตนเอง
3. ความสลับซับซ้อนของเศรษฐกิจ จะก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น กลุ่มธุรกิจ สมาคมพ่อค้าข้าว สมาพันธ์ชาวไร่ชาวนา สหภาพแรงงานขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย กลุ่มยูวพุทธศาสนิกชน เป็นต้น ซึ่งสมาชิกของกลุ่มองค์กรเหล่านี้ส่วนใหญ่มิแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบที่สูงด้วย
4. การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนหนึ่งจะก่อให้เกิดหน้าที่ใหม่ ๆ ให้กับรัฐบาล เช่น ต้องออกกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ยิ่งรัฐบาลสร้าง output ออกมากระทบต่อการกำหนดนโยบายมากขึ้นเท่านั้น
5. การสร้างความเป็นทันสมัยทางเศรษฐกิจสังคมจะอยู่ในรูปของการพัฒนาแห่งชาติอันจะเป็นผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ความจงรักภักดีที่เคยมีต่อกลุ่มท้องถิ่นก็จะสลายไป ทุกคนเป็นราษฎร มีสิทธิและความรับผิดชอบต่อประเทศชาติโดยเท่าเทียมกัน เหล่านี้จะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผลและอยู่ในแบบแผนของความเป็นอิสระในตนเอง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนานั้นไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ในประเทศเวียตนามซึ่งมีระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมค่อนข้างต่ำ แต่กลับมีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปลุกกระดมในระดับสูง แม้แต่ในสังคมเดียวกันก็ตาม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็หาได้แปรผันตามระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไม่ เช่น ในประเทศไทยเองซึ่งเราจะพบว่าการใช้สิทธิในการเลือกตั้งของคนกรุงเทพฯ กลับอยู่ในระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับจังหวัดโยลธร ทั้ง ๆ ที่ระดับของความทันสมัยทางเศรษฐกิจสังคมของกรุงเทพฯ สูงกว่าของจังหวัดโยลธรมาก

นอกจากนี้การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในระดับสูงยังมีส่วนทำให้การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลดลงอีกด้วย ในกรณีที่รัฐบาลมุ่งหมายที่จะพัฒนาในระดับชาติโดยส่วนรวมมากจนลืมสภาพความเป็นอยู่ของคนในชนบท อาจเป็นผลให้ประชาชนเหล่านั้นไม่พึงพอใจและอาจไม่ไปใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้งก็ได้

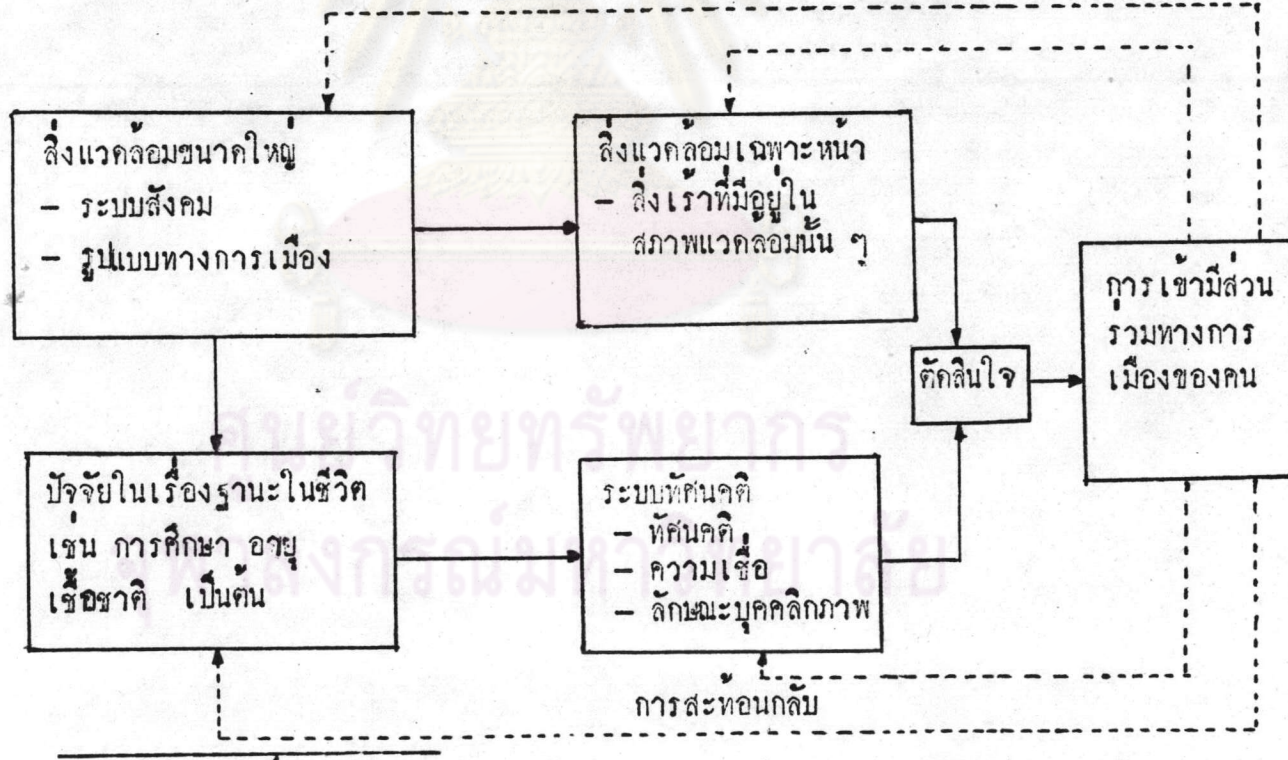
ผลกระทบของการพัฒนาต่อแบบแผนของการเข้ามีส่วนร่วม

การที่ระดับของการพัฒนาแปรเปลี่ยนไปจะมีผลกระทบต่อสภาพและระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ในสังคมแบบดั้งเดิมนั้นการเข้ามีส่วนร่วมทั้งในแบบปลุกกระดมและแบบอิสระมีอยู่น้อยมาก แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมขึ้นก็จะเริ่มมีการเข้ามีส่วนร่วมแบบปลุกกระดม ต่อมาก็ขยายไปสู่แบบอิสระเพิ่มขึ้น เราจะพบอยู่เสมอ ๆ ในประเทศกำลังพัฒนาอย่าง เช่น ในอินเดียน ไทย ปากีสถาน และฟิลิปปินส์ ที่ผู้นำทางการเมืองใช้วิธีระดมคนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยอาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเป็นหัวคะแนนให้และมีการสนทนาคู่ในรูปของวัดถุณานุปการ จึงนับได้ว่าการเลือกตั้งแบบที่มีการแข่งขันกันในระหว่างผู้สมัครมากคนนั้นจะช่วยให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปลุกกระดมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในบรรดาชาวชนบท

ส่วนในสังคมที่มีระดับของความทันสมัยปานกลางนั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปลุกกระดมอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในชนบทและในเมือง โดยมีวิธีที่แตกต่างกันออกไปไม่มากนักเลย เช่น ผู้นำทางการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง อาจต้องอาศัยผู้นำกลุ่มองค์กร เช่น ผู้นำสหภาพแรงงาน ตลอดจนผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นต้น

ในระยะต่อ ๆ มา เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมมากขึ้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอิสระก็จะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่การเข้ามีส่วนร่วมแบบปลุกระดมจะค่อย ๆ ลดลง

โดยสรุป เราจะพบว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะในแวดวงของการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งมองกันว่าการเข้ามีส่วนร่วมนี้เป็นลักษณะทางการเมืองที่สำคัญยิ่งของแบบการเมืองที่ทันสมัย และเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วด้วย ทำไมและโดยทางใดที่คนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับนักวิชาการที่จะแสวงหาคำตอบ ซึ่งคำตอบของนักวิชาการแต่ละคน แต่ละสำนักจึงมีอยู่มากมายตามแง่มุมของการมองปัญหา Lester M. Milbrath และ M.L. Goel ได้พยายามสรุปแง่มุมหรือปัจจัยต่าง ๆ อันนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เราเขียนเป็นภาพได้ดังนี้¹

L.W.Milbrath and M.L.Goel, Political Participation, (Chicago : Rand McNally College Publishing Co.,1977),p.33.

ทั้งนี้ สิ่งแวดล้อมเฉพาะหน้าในส่วนของสิ่งเร้านั้น Milbrath กับ Goel ได้รวบรวมค้นพบจากการวิจัยของนักวิชาการหลายท่านไว้พอสรุปได้ดังนี้¹

1. ยิ่งบุคคลได้รับสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมืองมากเท่าไร เขาก็จะมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและจะเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะที่"ลึก"มากขึ้นเท่านั้น
2. บุคคลที่เข้ามีส่วนร่วมในการพูดคุยทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการจะมีแนวโน้มว่าจะไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้งและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่าพวกที่ไม่มีการพูดคุยทางการเมืองเลย
3. ชั้นชนกลางมักจะได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าชนชั้นกรรมกร
4. ในเมื่อบุคคลมีแนวโน้มว่าจะติดต่อกันกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีระดับการศึกษาเท่าเทียมกัน และในเมื่อบุคคลที่มีการศึกษาสูงโดยทั่ว ๆ ไปจะยุ่งเกี่ยวและพูดคุยเรื่องการเมืองมากกว่า พวกนี้จึงมักพบกับสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาคำเดียว
5. บุคคลที่พึงพอใจในพรรคหรือผู้สมัครใด ๆ มักจะมีสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้จะเลือกใครหรือพรรคใดดี

ในเรื่องปัจจัยส่วนตัวนั้น Milbrath และ Goel ได้รวบรวมข้อค้นพบไว้ดังนี้²

1. บุคคลที่มีความสนใจจะห่วงใยเรื่องการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม
2. บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยเฉพาะมีระดับของการศึกษาสูงมีแนวโน้มในทางจิตวิทยาว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพต่ำ

¹ Ibid., pp.35 - 42.

² Ibid., pp.43 - 85.

3. บุคคลที่มีความจงรักภักดี หรือมีความพึงพอใจในพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองใด ๆ มีแนวโน้มว่าจะระแคะหรือร้อนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

4. บุคคลที่รู้สึกในความสำเร็จของตนเองจะเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูงกว่าบุคคลที่ไม่รู้สึกเช่นนี้

5. บุคคลที่สามารถเข้ามีส่วนร่วมในกิจการของครอบครัวในช่วงเยาว์วัย มีแนวโน้มว่าจะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญในช่วงเวลาแห่งชีวิตต่อ ๆ มา

6. พวกที่มีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบของการใช้ความรุนแรงหาได้ เป็นเพราะถูกบีบคั้นไม่ แต่พวกนี้มักจะเป็นพวกที่ได้รับการศึกษาดี เป็นที่รู้จักกันในสังคมสนใจการเมืองและมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นอย่างดี และยังเป็นพวกที่เชื่อในความสามารถของตนเองว่าจะสร้างผลกระทบต่อการเมืองได้

7. บุคคลที่มีบุคลิกภาพชอบออกสังคม มักจะมีแนวโน้มว่าจะเข้าสู่การเมืองและมักจะมีบทบาทเป็นผู้นำด้วย

8. บุคคลที่เกิดจากชนชั้นกลางระดับสูงหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง ๆ มีแนวโน้มจะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองและมีความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

ในส่วนปัจจัยเรื่องของฐานะตำแหน่งทางสังคมนั้น Milbrath และ Goel ได้สรุปรวบรวมดังต่อไปนี้¹

1. บุคคลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคมมีแนวโน้มว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกล

¹ Ibid., pp. 86-122.

2. เด็ก ๆ ที่เติบโตจากครอบครัวที่มานอยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคม มีแนวโน้มว่าจะพัฒนาบุคลิกภาพ ความเชื่อ และทัศนคติอันจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ง่าย
3. ประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูงจะมีระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าในประเทศที่มีระดับของการพัฒนาต่ำ
4. บุคคลที่มีความกินคืออยู่ก็มากมักจะมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกที่ยากไร้
5. บุคคลที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย
6. บุคคลที่มีฐานะดีมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีฐานะด้อยกว่า
7. ชาวนามักจะมีความตื่นตัวทางการเมืองน้อยกว่าชาวเมือง
8. บุคคลที่เข้าเกี่ยวข้องกับองค์กรมักจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง
9. สมาชิกสหภาพแรงงานมักจะมีความสนใจการเมืองมีจุดยืนทางการเมืองและไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนมากกว่าพวกที่ไม่ได้เป็นสมาชิก
10. ยิ่งบุคคลอาศัยอยู่ในชุมชนใด ๆ เป็นเวลานานพวกนี้จะมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก

ในส่วนตัวแปรต้นเรื่องสิ่งแวดล้อมขนาดใหญ่นี้ เช่น ระบบสังคมและรูปแบบทางการเมืองนั้น Milbrath และ Goel ได้สรุปไว้เป็นประเด็น ๆ ดังต่อไปนี้¹

1. สังคมที่ยังมีความเป็นทันสมัยมากก็จะมีระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง

¹ Ibid., pp.123-143.

2. ยิ่งมีการแข่งขันกันในระหว่างพรรคการเมืองก็จะมีแนวโน้มว่าระดับของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น
3. ยิ่งการเลือกตั้งเกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่มีอำนาจมาก หรือเป็นการเลือกตั้งระดับชาติ ก็จะมีผู้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก
4. ประชาชนมีแนวโน้มว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งในคราวที่มีผู้สมัครให้เขาเลือกมากหรือมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนมากกว่าในคราวที่มีผู้สมัครน้อยคนหรือไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้สมัคร
5. มีการโฆษณาชวนเชื่อมาก จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะสูง

ระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

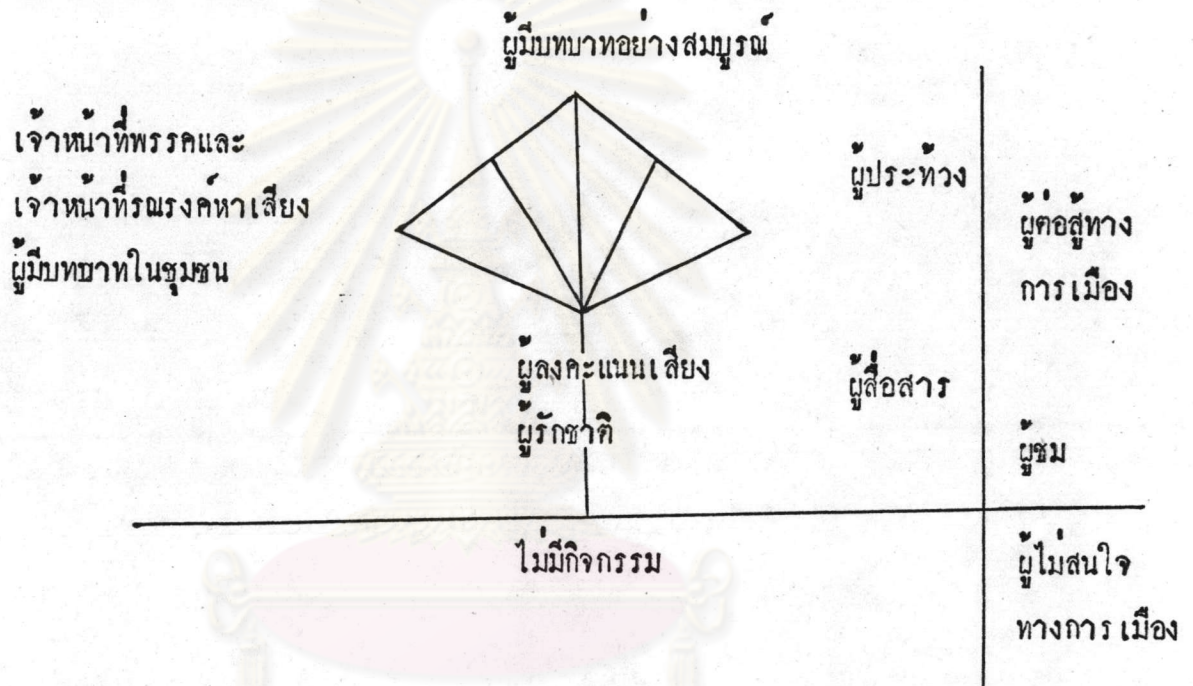
ณรงค์ สินสวัสดิ์ ได้จัดระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหา

มากที่สุดนี้ 1	
5	ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (เช่น ประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ประชาชนเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี)
4	ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น (บางคนอาจได้ บางคนสมัครแล้วอาจไม่ได้)
3	ช่วยโฆษณาหาเสียง (เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนเลือกตั้ง)
2	การร่วมโดยทางอ้อม (เช่น อ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ถกปัญหาการเมือง ติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง)
1	ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
0	ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง

Milbrath ได้จัดชั้นประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็น 3 ประเภท

คือ

1. ผู้ต่อสู้ทางการเมือง (gladiator)
2. ผู้ชม (spectator) เป็นผู้ที่แสวงหาข่าวสารและออกเสียงเลือกตั้ง
3. ผู้ที่ไม่สนใจการเมือง (apathetic) เป็นผู้เข้าร่วมที่ไม่มีปฏิกิริยาตอบ¹ และพฤติกรรมเหล่านี้มีรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ได้แยกจากกันโดยเด็ดขาดตามรูปข้างล่างนี้

กล่าวโดยสรุป ระบอบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง ตั้งแต่บุคคลไม่เข้าร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบ เข้าร่วมบ้าง เฉพาะบางรูปแบบ และบางกิจกรรมจนถึงการเข้าร่วมอย่างเต็มที่ไม่ว่ากิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบใด การที่ประชาชนแต่ละคนมีพฤติกรรมของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันออกไป อาจเกิดจากหลายปัจจัย เป็นต้นว่า ทักษะคติทางการเมือง บุคคลิกภาพ สภาวะแวดล้อมทาง

¹ Milbrath, Political Participation, pp.20-21 : International Encyclopaedia of the Social Science, p. 254.

การเมือง และโอกาสของแต่ละคน ซึ่งเมื่อเราพูดถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว เรามักจะพิจารณาใน 4 แง่ด้วยกัน คือ

ประการแรก เราจะสนใจว่า บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองใน "ชนิด (types) หรือ "รูปแบบ (forms) โดยบ้าง

ประการที่สอง เราจะสนใจว่าบุคคลสนใจ "มากน้อย" เท่าใดหรือจริงจังขนาดไหน

ประการที่สาม เราสนใจว่าในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมหนึ่ง ๆ นั้น ผู้เข้าร่วมเป็นใครบ้าง เช่น เป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มใด ชั้นใดของสังคม เป็นต้น

ประการสุดท้าย เราจะสนใจว่า "เหตุผล" ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทำไมบุคคลบางประเภทเข้าร่วมในขณะที่บางประเภทกลับเฉยเมยต่อการเข้าร่วมทางการเมือง

แต่อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจผู้นำชุมชนที่อยู่ในท้องถิ่น มีตำแหน่ง ซึ่งถือได้ว่าการยอมรับการเลือกตั้งมาจากราษฎรแล้ว คือตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งถ้าจะจัดระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามเกณฑ์ของ กร.ณรงค์ ลินสวัสดิ์แล้ว บุคคลเหล่านี้อยู่ในระดับ 5 กล่าวคือดำรงตำแหน่งโดยมีกฎหมายรองรับ ประการต่อมาผู้วิจัยสนใจว่า บุคคลเหล่านี้สนใจการเข้ามีส่วนร่วมมากน้อยแตกต่างกัน และประการที่สำคัญ อะไรเป็นเหตุผลหรือมูลเหตุจูงใจในการสมัครเข้ารับเลือกตั้ง เพื่อดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรืออีกนัยหนึ่งอยากเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สจ. เพราะอะไร และอยากเป็นตำแหน่งอื่น ๆ ในทางการเมืองหรือไม่

ผู้นำ

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนขึ้น ต้องยอมรับนับถือในความคิดความสามารถซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นก็จะอยู่รวมกันไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดภาวะผู้นำขึ้น โดยธรรมชาติแล้วเราจะเห็นว่ามนุษย์มีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน คนหนึ่งอาจจะเหนือกว่าคนหนึ่งในด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถ หรือคนหนึ่งหรืออีกหลายคน จะถ้อยกว่าอีกคนหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้คนที่เหนือกว่ามักจะได้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำ เป็นต้น

คำว่า "ชนชั้นนำ" (Elite) ปรากฏขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เพื่ออธิบายถึงสินค้าหรือสิ่งของที่ผลิตเป็นพิเศษ และในภายหลังกลายเป็นคำที่หมายถึงกลุ่มบุคคลในสังคมชั้นสูง เช่น หน่วยทหารชั้นเยี่ยมหรือขุนนางชั้นสูง¹ ในภาษาอังกฤษจริง ๆ แล้วคำว่า "ชนชั้นนำ" (Elite) เริ่มปรากฏใน Oxford English Dictionary ในปี ค.ศ. 1823 ซึ่งในเวลานั้นได้มีความหมายถึงกลุ่มคนในสังคมแล้ว แต่คำว่า "ชนชั้นนำ" นี้ก็ยังไม่ได้ใช้ในวรรณกรรมทางสังคมและการเมืองจนกระทั่งถึงปลายศตวรรษที่ 19 ในยุโรปหรือ จนกระทั่งทศวรรษ 1930 ในอังกฤษและในอเมริกา เมื่อทฤษฎีสังคมวิทยาของผู้นำได้แพร่หลายเข้าไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของ Pareto และ Mosca ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นบุคคลแรกที่ศึกษาและรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับ "ชนชั้นนำ" อย่างจริงจัง

พาเรโต (Pareto) ได้กำหนดความหมายของชนชั้นนำ (Elite) ไว้ 2 แนวทางที่แตกต่างกัน เขาเริ่มด้วยการกำหนดความหมายทั่วไปโดยกล่าวว่า หากเราถือว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งหมดแต่ละบุคคลเป็นเครื่องชี้ถึงความสามารถของเขาแล้ว ก็มีความสามารถหลายระดับต่าง ๆ กัน เช่น การสอบของวิชาการต่าง ๆ ในโรงเรียน ผู้ที่มีปัญญาค่อยที่สุดจะได้ศูนย์คะแนน ส่วนผู้ที่สร้างความสำเร็จเป็นเศรษฐีเงินล้านด้วยตนเอง (ไม่ว่าจะด้วยวิธีการซื่อสัตย์หรือไม่) จะได้รับ 10 คะแนน ผู้ที่ดำรงชีพอยู่พอกินพอใช้ในระดัปรายได้เป็นพันเหรียญจะได้ 6 คะแนน จักลำดับลดหลั่นกันเช่นนี้ในทุกวงการทุกอาชีพของทุกคน ดังนั้นบุคคลชั้นหนึ่งที่มีคะแนนสูงที่สุดในสาขาอาชีพของเขาบุคคลชั้นนี้แหละที่เขาเรียกว่า "ชนชั้นนำ" (Elite) พาเรโต เองไม่ได้ใช้แนวความคิดเรื่อง "ชนชั้นนำ" ینگไปกว่านี้ เพียงแต่เน้นถึงคุณสมบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของแต่ละบุคคลในทุก ๆ หนทางแห่งของชีวิตในสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของนิยาม Governing Elite

¹ Richard E. Mitchel, "The Aristocracy of the Roman Republic," in The Rich, The Well Born, and The Powerful : Elites and Upper Classes in History, ed. Frederic Cople Jaher (Urbana, Ill.: University of Illinois Press, 1973), p.27.

"ผู้นำในการปกครอง" ¹ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่แท้จริงของเขา

ส่วน Gaetano Mosca ผู้ซึ่งเป็นคนแรกที่ได้อธิบายความแตกต่างอย่างเป็นระบบระหว่าง "elite" กับ "masses" แม้ว่าจะใช้ถ้อยคำอื่นและพยายามสร้างศาสตร์ใหม่ของการเมืองในการค้นพบเรื่องนี้ Mosca ได้อธิบายหลักความคิดของเขาว่า ในท่ามกลางข้อเท็จจริงที่แน่นอนและมีแนวโน้มว่าต้องพบเห็นในองค์กรทางการเมืองทุกแห่ง สิ่งหนึ่งที่ปรากฏชัดในทุกสังคมที่ล่าหลังหรือสังคมที่เจริญก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม จะมีบุคคลในสังคมอยู่ 2 พวก คือ ชั้นผู้ปกครองและชั้นผู้ถูกปกครอง พวกแรกมีจำนวนน้อยควบคุมหน้าที่ทางการเมือง บุคลากรอำนาจและเป็นผู้ที่ได้เปรียบจากผลที่อำนาจนำมาให้ ส่วนพวกที่สอง เป็นพวกที่มีจำนวนมากมายกว่าพวกแรกมากนัก กลับถูกขงการและควบคุมโดยพวกแรกในลักษณะที่เป็นการควบคุมทางกฎหมาย การคัดลีนีชีชาต การอาศัยความรุนแรงมากมาย น้อยบ้าง ²

มอสคา (Mosca) อธิบายกฎเกณฑ์ที่ชนกลุ่มน้อยมีอิทธิพลเหนือชนกลุ่มใหญ่ โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่าอดีตได้เป็นมาเช่นนั้น การครอบงำของชนกลุ่มน้อยที่มีองค์กรที่จัดระเบียบแล้ว การเชื่อฟังผู้นำคนเดียวมีอิทธิพลเหนือชนส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้จัดระเบียบองค์กรอย่างไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ อำนาจของชนกลุ่มน้อยใด ๆ เป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนในชนส่วนใหญ่ไม่อาจจะต่อต้านได้ ในขณะที่เดียวกันชนกลุ่มน้อยนั้น จัดองค์กรขึ้นมาเพื่อเหตุผลและผลประโยชน์ของชนกลุ่มน้อยเท่านั้น และโดยข้อเท็จจริงด้วยแล้ว ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ประอบขึ้นด้วยบุคคลแต่ละคนที่เป็นคนชั้นนำ สมาชิกของชนกลุ่มน้อยผู้ปกครองโดยปกติแล้วปรากฏว่าเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากมายในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ³

¹ V.Pareto, The Mind and Society, pp.1422-1423.

² Gaetano Mosca, The Ruling Class (New York : McGraw-Hill, 1965), p.50.

³ Ibid., p.53.

การศึกษาเกี่ยวกับผู้นำนอกจาก Pareto และ Mosca แล้ว ก็มีนักทฤษฎีอีกจำนวนมาก เช่น Zonis นิยาม "ผู้นำทางการเมือง" ว่า หมายถึง คนที่ไร้อำนาจทางการเมืองมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม อำนาจทางการเมืองนั้นเกี่ยวกับการแจกแจงค่านิยมที่หายากในระบบการเมือง¹ หรือที่ Putnam ได้ให้คำจำกัดความของ "ผู้นำ" ไว้อย่างกว้าง ๆ โดยไม่พิจารณาถึงขนาด องค์ประกอบและกฎเกณฑ์ที่ได้ตั้งขึ้นในการจัดแบ่งทฤษฎีของผู้นำ เริ่มด้วยหลักฐานข้อแรก คือ ประชาชน (บางคน) ที่มีอำนาจทางการเมืองมากกว่าผู้อื่น ๆ อย่างนี้เรียกว่าผู้นำทางการเมือง²

ฟริคคริช (Friedrich) กล่าวว่า "ผู้นำ" คือ ผู้ที่มีอำนาจมากในกลุ่ม³ หรือ "ผู้นำ" คือคนที่ทำหน้าที่ทางเทคนิค เช่น นักกฎหมาย แพทย์ เพราะเทคนิคนั้นมีคุณค่าในทางการเมือง⁴ ส่วน Carlyle และ Nietzsche มีความเห็นว่า "ผู้นำ" เป็นผู้วางแบบใหม่มาชนปฏิบัติ ผู้นำอาจจะเป็นนักบุญหรือพระก็ได้⁵ สำหรับ Karl Manheim ได้ให้คำนิยามของ "ผู้นำ" โดยเน้นบทบาทของผู้นำว่าเป็นกลุ่มกำหนดวัฒนธรรม⁶ หรือ "ผู้นำ" คือบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งระดับสูงของโครงสร้าง

¹ Maruin Zonis, The Political Elite of Iran (Princeton, N.J.:Princeton University Press,1971),p.5.

² Robert D.Putnam, The Comparative Study of Political Elite(Englewood Cliffs, N.J.:Printice Hall,Inc.,1976),p.5.

³ Friedrich and Carl Joachim, Man and His Government : An Empirical Theory of Politics (New York : McGraw-Hill., 1963), p.321.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

ระบบนั้น ๆ¹ หรือผู้นำ (elite) หมายถึง "กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ"² หรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ที่ในสังคมหนึ่งมีตำแหน่งหน้าที่สำคัญและมีชื่อเสียง....อากรวมถึงบุคคลที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจในหน้าที่ราชการ อาจเรียกได้ว่าเป็น "ผู้นำที่มีอำนาจ" (powerful elite) หรือหมายถึง ชนกลุ่มน้อยในสังคมซึ่งควบคุมทรัพย์สินส่วนใหญ่ หรือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมอยู่ในระดับสูง หรือผู้ที่มีอิทธิพลไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในกระบวนการตัดสินใจซึ่งมีผลต่อสมาชิกของสังคม³ ส่วนผู้ที่ร่ำรวยในทางการค้าหรือธุรกิจต่าง ๆ ก็อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้นำได้เช่นกัน⁴ ตลอดจน Raymond Aron ก็ความคำว่า "ผู้นำ" ว่าเป็นผู้ปกครองซึ่งเป็นชนส่วนน้อย⁵

อย่างไรก็ตาม "ผู้นำ" ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับมาตรฐานสำหรับวิทยาลัย (Standard College Dictionary) คือ ผู้ก้าวไปข้างหน้า หรือผู้ก้าวหน้า ผู้แสดงตนเป็นคนนำ. ผู้มีอำนาจบังคับ สั่ง ภาวะความเป็นผู้นำ ตำแหน่ง บทบาทของผู้นำ ความสามารถในการแนะนำและความสามารถในการนำ⁶

¹ Arnold Wehmhoener, ed., Elite and Development (Bangkok : Workshop - Series - Report VI, 1975), p.3.

² Amitai Etzioni, A Comparative Analysis of Complex Organization (New York : The Free Press, 1961), p.89.

³ Wehmhoener, Elite and Development, p.83.

⁴ รัชอนันต์ สมุทวณิช, "ชนชั้นปกครอง," วิเทศสหการ 5 (มกราคม 2511) 1.

⁵ Raymond Aron, "Social Structure and the Ruling Class, Part I," British Journal of Sociology 1(1950) : 1.

⁶ บุญชัน คอกไชสง, จิตวิทยาผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ โอเคียนสโตร์, 2520), หน้า 46.

หน้าที่สำคัญของผู้นำ มีดังต่อไปนี้

1. นักพูนนำสิ่งใหม่ (initiator) ผู้นำต้องมีบทบาทในการริเริ่มทำสิ่งใหม่ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำต้องเป็นคนแรกที่มองเห็นความต้องการของประชาชน ตระหนักถึงความต้องการและริเริ่มกิจกรรมในกลุ่ม ภายหลังที่ได้ก่อตั้งกลุ่มแล้วผู้นำจะต้องคอยกระตุ้นให้กิจกรรมดำเนินไปสู่เป้าหมาย เขาจะต้องทำด้วยความรอบคอบ ด้วยความรู้ที่มีอยู่ และมองเห็นการณ์ไกล หน้าที่ของผู้นำในข้อนี้อาจจะวัดได้ด้วยการสังเกตการปฏิบัติงานของเขาในการริเริ่มความคิดใหม่มีมากน้อยครั้งเท่าใด

2. ผู้แนะแนวทาง (guide) ผู้นำต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำผู้ตามในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผู้นำจะต้องเป็นผู้คอยช่วยเหลือในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ บุคคลบางคนในกลุ่มอาจจะพอใจกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ และอาจมีความต้องการสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ บ้างเล็กน้อย ผู้นำจะเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเห็นถึงความต้องการของเขาและนำทางให้เขารู้จักเลือกความต้องการเหล่านี้ ผู้นำจะเป็นผู้คอยให้ข่าวสารและแนะนำผู้ตาม เขาอาจจะแนะนำผู้ตามในเรื่องการวางแผนการบริหาร การประเมินผล คำแนะนำ ของผู้นำจะเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม ทั้งนี้เพราะพวกเขาเชื่อในความสามารถของผู้นำในการที่จะนำเขาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

3. ผู้จัดการกิจกรรมของกลุ่ม (promotor) ผู้นำจะมีหน้าที่ในการก่อตั้งและบำรุงรักษาให้กลุ่มคงอยู่ถาวรตลอดไปมากกว่าสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม เช่น เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ให้ความสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิก เป็นตัวกลางในการแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิก และเป็นผู้ให้รางวัลหรือโทษแก่สมาชิก เป็นผู้ประสานงานกับสมาชิกเพื่อทำให้งานดำเนินไปด้วยความราบรื่น หน้าที่ของผู้นำเหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงไว้ซึ่งความมั่นคงของกลุ่มและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

4. เป็นสัญลักษณ์ (symbol) ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้ตามและอุทิศตนเองในการทำงานกับกลุ่ม เมื่อเขากระทำดังนี้ก็เป็นผู้ที่ชื่นชอบของบรรดาผู้ตาม และถือว่าเขาเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มและพยายามกระทำตนให้เหมือนผู้นำ ผู้นำก็

จะเพิ่มความกระตือรือร้นและกระตุ้นให้ผู้ตามปฏิบัติตามแผนงานเพื่อที่จะกระทำหน้าที่นี้ ผู้นำจะต้องทำตัวให้เป็นที่น่าสนใจของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เมื่อเขาปล่อยปละละเลยความสนใจของกลุ่มและหันไปสนใจตัวเองมากกว่า ผู้ตามก็จะเลื่อมความนิยมในตัวของผู้นำ และไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มอีกต่อไป

ประเภทของผู้นำท้องถิ่นของไทย

ในการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำจำแนกประเภทของผู้นำโดยทั่วไปหลายประเภทต่างกันไป แต่สำหรับในชุมชนท้องถิ่น เช่น หมู่บ้านหนึ่ง ๆ พอจะจำแนกลักษณะโครงสร้างของผู้นำออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างผู้นำแบบทางการ (formal leadership structure)

กล่าวโดยทั่วไป ลักษณะตำแหน่งของผู้นำซึ่งมีอยู่ในหมู่บ้านแบ่งได้เป็น 2 ประเภท

- ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล
- คณะกรรมการต่าง ๆ ขององค์การชุมชน เป็นต้นว่า กลุ่มชวาวา คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและคณะกรรมการสภาตำบล ตลอดจนข้าราชการประเภทต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนากร เป็นต้น

ผู้นำประเภทนี้มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของทางราชการคำจุนอยู่ และประชาชนก็ตระหนักในฐานะของการเป็นผู้นำ ตำแหน่งเหล่านี้เป็นได้โดยการเลือกตั้ง แต่งตั้ง และประกาศเป็นทางการให้ทราบ ถ้าหากว่าบุคคลใดมีคุณสมบัติครบถ้วนตามต้องการอาจจะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งหลาย ๆ ตำแหน่งในเวลาเดียวกัน ตำแหน่งฐานะความรับผิดชอบของผู้นำแบบทางการจึงเป็นที่ทราบกันทั่วไปในหมู่บ้าน

2. โครงสร้างผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (informal leadership structure)

ผู้นำชนิดนี้เกิดจากการสังสรรของชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการมาเป็นเวลาช้านาน ลักษณะของกลุ่มในหมู่บ้านเป็นแบบกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) จึงเพิ่มความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวในระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองและผลที่ตามมาคือได้มีการพัฒนาผู้นำแบบไม่เป็นทางการในหมู่บ้านนั้น ซึ่งก็ได้แก่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือสมาชิกที่อาวุโสที่สุดของครอบครัวขยาย อดีตพระภิกษุ สามเณร ชวาวาที่มี

ฐานะมั่งคั่ง สมาชิกที่มีชื่อเสียงของกลุ่มต่าง ๆ และผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษจนได้รับยกย่อง มีความเชี่ยวชาญในอาชีพที่ตนทำอยู่ อาทิเช่น หมอแผนโบราณ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก ชาวบ้านจะให้ความเคารพยกย่องและให้ความเชื่อถือ ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าวิธีการที่เขาใช้กับชาวบ้านเป็นแบบกันเอง เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนก็จะคุยสื่อกันบ้าง เพื่อจะได้หาทางแก้ไข ผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยง หรือเป็นตัวประสานกับผู้นำแบบทางการ เช่น คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน มีความเห็นอกเห็นใจและให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านเป็นอย่างดี ผู้นำแบบไม่เป็นทางการจะเป็นผู้ถ่ายทอดความเดือดร้อนของชาวบ้านให้ผู้นำแบบทางการทราบเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป¹

โดยสรุป "ผู้นำ" หมายถึง ผู้มีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันเป็นที่ต้องการในการดำเนินงานของกลุ่มและความสามารถใช้ความรู้นั้นช่วยให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง และความเป็นผู้นำ (leadership) เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้น เพื่อนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ผู้นำส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพเด่น มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในชุมชนหรือในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่สามารถจูงใจประชาชนให้มีความคิดเห็นคล้อยตามและลงมือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งจนนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด

ผู้นำกับแรงจูงใจ

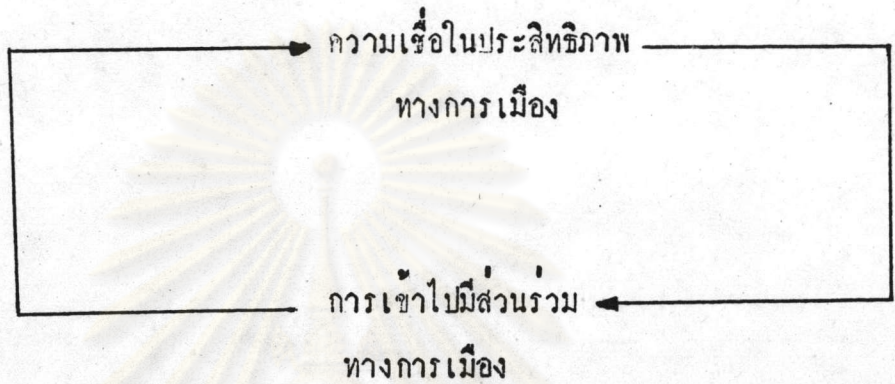
Robert Dahl² อาจารย์ทางรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย Yale เชื่อว่าความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองและการเข้ามีส่วนร่วมในการเมือง เป็นสิ่งที่ต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองทำให้เขาไปมีส่วนร่วมทาง

¹ จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, การพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 51.

² Robert A. Dahl, Who Governs ? Democracy and Power in an American City (New Haven : Yale University Press, 1961),

การเมือง และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ทำให้ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองก็ทำให้ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นไปด้วย ดังภาพประกอบ

แผนภูมิที่ 7 แสดงความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยพบว่า บุคคลที่ขอมุ่งเกี่ยวกับงานสังคม เช่น เป็นกรรมการจัดงานส่วนท้องถิ่น เป็นกรรมการบริหารของสมาคมที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองก็มักจะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าพวกที่ไม่ขอมุ่งเกี่ยวกับงานสังคม ¹

ผู้นำกับแรงจูงใจใฝ่หาอำนาจ

โดยปกติแล้วมนุษย์ทุกคนอยู่ในฐานะที่จะใช้ทรัพยากรทางการเมือง แต่ว่ามนุษย์มีวัตถุประสงค์อยู่จำนวนมาก โดยที่มนุษย์ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว การใช้ทรัพยากรของมนุษย์ใช้ว่าเพื่อต้องการที่จะมีอำนาจเสมอไป แต่ว่าผู้แสวงหาอำนาจจำเป็นต้องใช้ทรัพยากร ² เหตุไฉนจึงเป็นเช่นนั้น

¹ Ibid., p.116.

² Ibid., p.87.

คำคมของปัญหาสามารถสรุปแยกออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ¹

1. มนุษย์แสวงหาอำนาจเพื่อที่จะเป็นเจ้าของทรัพยากร โดยต้องการที่จะเป็น
ผู้รักษาดลประโยชน์ของประชาชนทุกคน รักษาผลประโยชน์ให้กับรัฐ หรือแสวงหาอำนาจ
เพื่อตอบสนองความต้องการของจิตใจ เสรีภาพ และเพื่อความสุข

บางทีนักปราชญ์การเมืองกล่าวว่า ผู้นำควรที่จะแสวงหาอำนาจ (power) เพื่อที่จะสามารถใช้อำนาจหน้าที่ (authority) ได้ อย่างไรก็ตามไม่มีนักศึกษ
ทางการเมืองยืนยันว่าสิ่งนี้เป็นเหตุผลเพียงประการเดียวของคำถามที่ว่า ทำไมมนุษย์จึง
แสวงหาอำนาจ

2. มนุษย์แสวงหาอำนาจ โดยจิตสำนึกเพื่อรักษาดลประโยชน์ของตนเอง

3. มนุษย์แสวงหาอำนาจโดยมีแรงจูงใจจากจิตใต้สำนึก Harold Lasswell
สรุปว่า ผู้แสวงหาอำนาจทางการเมืองมีความต้องการในอำนาจเพื่อชดเชยสิ่งที่ขาดไป
ทางจิตใจเมื่อวัยเด็ก การชดเชยสิ่งที่ขาดไปในวัยเด็กจึงเป็นแรงกระตุ้นสำหรับผู้แสวงหา
อำนาจทางการเมืองก็คือ การไม่ได้รับความนับถือศรัทธา และความรักในวัยเด็ก คน
เหล่านี้จะได้รับความกระทบกระเทือนทางใจและจะประมาณค่าของตนเองต่ำลงไป ในวัย
เด็กหรือเมื่อเป็นผู้ใหญ่ หรือต่อ ๆ มาผู้แสวงหาอำนาจเรียนรู้ที่จะยกกระชับคุณค่าของตนเอง
ด้วยวิธีการตั้งเป้าหมายในเรื่องอำนาจ คนเหล่านี้เริ่มที่จะมีความเชื่อว่าด้วยวิธีการแสวง
หาอำนาจ เขาสามารถที่จะสร้างตนเองให้ดีขึ้นได้ และด้วยเหตุผลนี้การสร้างความรัก
และความเชื่อถือหรือหากเขาจะสามารถเบียดเบียนทัศนคติผู้อื่นที่มีต่อเขาได้ ด้วยอำนาจจะ
ทำให้เขามีความสำคัญ เป็นที่รักนับถือ และชื่นชม เขาหวังว่าด้วยความสัมพันธ์เกี่ยวกับ
อำนาจ ความเห็นใจ ความรักและความศรัทธาจะเกิดขึ้นในครอบครัวของเขา พฤติกรรม
บางส่วนเท่านั้นที่ต้องการแรงกระตุ้น โดยมีโนธรรมและเหตุผล ในทางตรงกันข้าม
แรงจูงใจจำนวนมากที่เป็นสิ่งที่ไร้โนธรรม ผู้แสวงหาอำนาจไม่มีความจำเป็นอันใดที่ต้อง
เข้าใจว่า เหตุใดเขาจึงแสวงหาอำนาจ โดยการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ แล้วผู้

¹ Ibid., p.87 -88.

แสวงหาอำนาจ ก) ให้คุณค่าอย่างสูงกับการมีอำนาจ ข) ต้องการอำนาจ (และสิ่งที่มีคุณค่าอื่น ๆ) สำหรับตัวเอง ความต้องการเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความต้องการอื่น ๆ ค) มีความเชื่อมั่นอย่างสูงว่าสามารถที่จะมีอำนาจได้ ง) มีความต้องการอย่างน้อยที่สุดคือความเชี่ยวชาญในการใช้อำนาจ¹

ลาสเวลล์ (Lasswell) ได้แจกแจงคุณลักษณะของผู้แสวงหาอำนาจ แต่เขาได้เน้นเฉพาะผู้มีคุณสมบัติซึ่ง Dahl ได้แจกแจงออกมาว่า

1. ผู้แสวงหาอำนาจไม่มีความจำเป็นที่จะแสวงหาอำนาจในคณะรัฐบาล เขาควรจะแสวงหาอำนาจในสถานการณ์อื่น ๆ เช่น ในวงการธุรกิจ วงการศาสนา หรือในมหาวิทยาลัย
2. ทำความเสียหายอย่างรุนแรงต่อชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลอื่น "ปราศจากคำชกเชยหรือคำคอบแทน" โดยไม่ได้สร้างสรรค์ผู้แสวงหาอำนาจ แต่ "จะทำให้ผู้แสวงหาอำนาจคนอื่น ๆ ต้องถอนตัวออกไป และในกรณีร้ายที่สุด คือ การฆาตกรรมตัวเอง"
3. ความรู้สึกภูมิใจในเกียรติยศชื่อเสียง ซึ่งมีอยู่ในระดับต่ำ จะได้รับการกลั่นกรองด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่มากกว่ากิจกรรมทางการเมือง ตัวอย่างเช่น อาจถูกชักชวนขึ้นสู่เวทีการเมืองและกลายเป็นผู้ที่ต้องการความชื่นชมนับถือจากบุคคลทั่วไป
4. บุคคลซึ่งแสวงหาอำนาจเพื่อชกเชยความรู้สึกของตนเองที่ว่าไม่มีความสามารถพอเพียงที่จะมีอำนาจ เมื่อนั้นเขาก็จะได้รับการกระตุ้นอย่างรุนแรงในการที่จะไม่ชอบและไม่เชื่อถือในบุคคลอื่น "บุคคลซึ่งไม่มีความต้องการในอำนาจก็จะทำตัวห่างเหินอย่างมากจากผู้ที่จะสนับสนุน ฉะนั้น การประสบความสำเร็จในอำนาจจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับเขา"

---

¹Harold D.Lasswell, "The Political Personality," in Power and Personality (New York : W.W.Norton Co.,1948),p.90.

5. การศึกษาค้นคว้าได้แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองและประสิทธิภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตามก็ตามดูเหมือนว่าบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีประสิทธิภาพอาจจะไม่มีความรู้สึกภูมิใจในเกียรติยศชื่อเสียงเสมอไป

6. อ่านาจสามารถตอบสนองให้วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้มากมาย ฉะนั้นบุคคลหนึ่งอาจจะแสวงหาอ่านาจโดยมีแรงจูงใจที่แตกต่างกันไปมากมาย ความต้องการที่จะชดเชยความรู้สึกที่ว่าตนเองมีคุณค่าเป็นเพียงแรงจูงใจอย่างหนึ่งเท่านั้น¹

ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม บางคนจะแสวงหาอ่านาจมากยิ่งขึ้นกว่าบุคคลอื่น ๆ

ประการที่สอง ความรู้เกี่ยวกับบุคคลิกภาพและแรงจูงใจของบุคคลซึ่งต้องการแสวงหาอ่านาจก็ยังคงมีน้อยมาก ทุก ๆ คนเห็นพ้องต้องกันว่า บุคคลที่แสวงหาอ่านาจจะมีความกระตือรือร้นมากกว่าคนอื่น ๆ

ประการที่สาม ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและระบบการเมือง อ่านาจตามที่ Lasswell และคนอื่น ๆ อีกร่วมกันมากได้กล่าวไว้แล้ว สามารถนำมาใช้เพื่อแสวงหาเกียรติยศ สิ่งตอบแทน ความมั่นคง ความนิยมนับถือ ความรักใคร่ ความร่ำรวย และสิ่งมีคุณค่าอื่น ๆ อีกจำนวนมาก มันไม่ใช่เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจว่า บุคคลแสวงหาอ่านาจ เพราะไม่เช่นนั้นเราก็จำเป็นต้องสันนิษฐานว่าการแสวงหาอ่านาจเป็นเรื่องผิดปกติ ด้วยวิธีการของอ่านาจ ทำให้ดูเหมือนกับว่าอ่านาจคือเงิน บางคนใช้ความพยายามมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ความพยายามมากเช่นนั้น

---

¹ คุณลักษณะเหล่านี้ได้ถูกแจกแจงโดย Harold D. Lasswell, "A Note on Types of Political Personality," The Journal of Social Issues 24 (July 1968) : 81-89, 84.

เนื่องจากเขามีเงินอยู่แล้ว แต่เขาก็ใช้วิธีการเดียวกัน คือ ใช้ความพยายามมากกว่าบุคคลอื่น ๆ เนื่องจากเขาเห็นว่าเงินเป็นเครื่องมือที่จะนำเขาไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ

ประการที่สี่ การแสวงหาอำนาจก็เช่นเดียวกับพฤติกรรมอื่น ๆ ไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่าประกอบไปด้วยแรงจูงใจที่มีมโนธรรมและแรงจูงใจที่ไม่มีมโนธรรม บุคคลซึ่งแสวงหาอำนาจจะรู้ดีถึงเหตุผลว่าเหตุใดเขาจึงทำเช่นนั้น และเป็นเรื่องยากที่เราจะรู้ถึงเหตุผลเหล่านั้น

ประการที่ห้า ดูเหมือนว่าผู้แสวงหาอำนาจทั้งหมดมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกัน เหตุผลมีอยู่มากมายเหลือเกิน มีมโนธรรม และไม่มีมโนธรรม ทำให้บางคนจึงต้องการอำนาจโดยมีตัวแปรจำนวนมากในคุณค่าและผลประโยชน์ของอำนาจในระบบการเมืองหนึ่ง ๆ

ผู้วิจัยคิดว่าโดยเนื้อแท้ จริง ๆ แล้วสำหรับในเมืองไทยผู้นำค่างก็แสวงหาอำนาจและพยายามรักษาอำนาจของตนไว้ เพื่อเป็นเจ้าของทรัพยากรบางอย่าง โยงไปถึงชื่อเสียง เกียรติยศ ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่จะตามมาในภายหลัง

ผู้นำกับแรงจูงใจในการแสวงหาชื่อเสียง เกียรติยศ

คนส่วนมากต้องการมีสถานภาพอันได้แก่ ฐานะ หรือตำแหน่งชนาคนหนึ่ง ในหมู่เพื่อนฝูงของตนอย่างที่สุดคนก็ถูกเร้าให้ทำตนอยู่ในฐานะที่คนอื่นคิดถึงตนในแง่ดี ได้รับความนับถือจากคนในหมู่ที่ตนรู้จัก และไม่ต้องการให้คนอื่นเห็นว่าตนคำต้อย ถ้าความต้องการนี้มีอย่างแรงจืด ผู้นำอาจต้องการที่จะได้รับตำแหน่งที่สูงที่สุดในชุมชนของตน ในอาชีพของตน หรือในมาตรฐานการเปรียบเทียบอื่น ๆ ถ้าพูดอย่างกลาง ๆ ความปรารถนาในสถานภาพ (status drive) เป็นความปรารถนาที่จะให้ตนอยู่ ณ ตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดในสังคม เราต้องการที่จะได้รู้ว่าใครอยู่เหนือตนหรือต่ำกว่าตน จะได้ปฏิบัติตนได้เหมาะสม ทั้งนี้ระบบของตำแหน่งแตกต่างกันไปตามหมู่ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนใด สังคมใด ทั้งเก่าแก่ และปัจจุบันมีระบบตำแหน่ง (status system) ของตนเองทั้งสิ้น ¹

¹ ประพนอม สโรชมาน, จิตวิทยาทั่วไป (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 89.

สิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องโดยใกล้ชิดกับฐานะและตำแหน่งคือเกียรติภูมิ (prestige) และอำนาจ (power) ความต้องการที่จะได้มีชื่อเสียงก็คือ ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณเหนือคนอื่น ความต้องการที่จะได้มีอำนาจก็คล้าย ๆ คลึงกัน แต่ไม่เหมือนกันทีเดียว มีบางคนที่หลีกเลี่ยงไม่ใส่ใจกับความมีชื่อเสียง แต่ทะเยอทะยานที่จะมีอำนาจเหนือพวกพ้อง บางคนอาจจะไม่มีชื่อเสียงใดเลยแต่อำนาจต่าง ๆ กว้างไวยิ่ง วิธีที่การแบบนี้ แสดงให้เห็นถึงผลของความต้องการมีสถานภาพในวิธีที่ต่างกันออกไป

ฐานะหรือตำแหน่ง เป็นจุดมุ่งหมายทุกขัตติยภูมิที่มีเพื่อตอบสนองแรงจูงใจขั้นมูลฐานมากมาย คนที่มีสถานภาพอย่างหนึ่งสามารถจะคาดหวังได้ว่าจะทำเงินได้ขนาดหนึ่ง มีชีวิตได้แบบหนึ่งและได้รับการปฏิบัติจากคนอื่นอย่างหนึ่ง ทั้งนี้สถานภาพสามารถประกันให้เราได้ไม่มากนักน้อยกว่า บุคคลอาจตอบสนองความต้องการอื่น ๆ ได้ขนาดหนึ่ง และนอกจากนี้มันยังช่วยให้คนไม่ต้องกลัวว่าเขาจะต้องสูญเสียความพอใจบางอย่างที่ไปค้ำยันกับสถานภาพ

ผู้นำกับแรงจูงใจทางความสำเร็จ

มีผู้ให้คำนิยามต่อแรงจูงใจในทางความสำเร็จต่าง ๆ กันดังนี้

แมคเคลแลนด์ (McClelland) นิยามว่า แรงจูงใจทางความสำเร็จเป็น ความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และแข่งขันกันด้วยมาตรฐานอันดีเยี่ยม (standard of excellence) หรือทำได้ดีกว่าบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ความพยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ความรู้สึกสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ และ มีความกังวลเมื่อไม่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ¹

ฮิลการ์ด (Hilgard) ได้นิยามแรงจูงใจในทางความสำเร็จว่า เป็น แรงจูงใจชนิดหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีการกระทำเพื่อบรรลุเป้าหมาย (goal) ด้วยมาตรฐานอันดี

¹David McClelland, The Achievement Motive (New York : Appleton-Century-Crofts, Inc., 1953), pp. 110-111.

เยี่ยม 1

แอตคินสัน (Atkinson) กล่าวถึงแรงจูงใจตัวนี้ในลักษณะของสมรรถนะ (capacity) ต่อการรับเอาความภาคภูมิใจในความสำเร็จ² ส่วน Backman และ Secord กล่าวว่า ถ้ามีการท้าทายเกี่ยวกับมาตรฐานของการปฏิบัติ แต่ละคนจะสนองตอบต่อเหตุการณ์แตกต่างกัน บุคคลที่ตั้งมาตรฐานของตัวเองไว้สูง จะพยายามอย่างมากเพื่อให้ถึงมาตรฐาน ส่วนบุคคลที่ไม่ได้ตั้งมาตรฐานสำหรับตนเองก็จะมี ความพยายามน้อยและมีความรู้สึกเฉย ๆ ต่อความสำเร็จตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ บุคคลพวกนี้จะมีแรงจูงใจทางความสำเร็จแตกต่างกัน³ นอกจากนั้น McClelland ยังพบว่ามนุษย์เรามีระดับของความต้องการความสำเร็จแตกต่างกัน และสิ่งที่บอกถึงความแตกต่างนี้คือแรงจูงใจทางความสำเร็จ⁴

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นพอสรุปได้ว่าแรงจูงใจคือ แรงกระตุ้นที่จะทำอะไรขึ้นมาให้ได้หรือได้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนทำได้ หลีกเลี่ยงความล้มเหลว ในบางวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เจริญแล้ว บุคคลจะได้รับการสั่งสอนให้พยายามประสบความสำเร็จไม่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นการหาเงินให้ได้มาก ทำงานที่ใช้ความรู้สูง ๆ โดยผู้นั้นจะต้องทำงานหนักและอดสาหัสเพื่อที่จะให้ได้สิ่งนั้นมาแต่ก็มีได้หมายความว่า จะต้อง

¹ Ernest R. Hilgard, Introduction to Psychology (New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1967), p.153.

² John W. Atkinson, An Introduction to Motivation (Princeton, N.J.: D. Van Nostrand Co., 1961), p.241.

³ Carl W. Backman and Paul F. Secord, A Social Psychological View of Education (New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1964), p.568.

⁴ วุฒิชัย จานงค์, แนวความคิดเรื่องพฤติกรรมมองการณ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 24.

เป็นเช่นนี้ไปทุกวัฒนธรรม ¹

ความรุนแรงของแรงจูงใจที่จะทำอะไรได้สำเร็จนี้ มีส่วนคล้ายกับแรงจูงใจ
ทุกขณภูมิอื่น ๆ ตรงที่แต่ละบุคคลมีต่างกันมาก ในบางคนแรงจูงใจที่จะให้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จในสิ่งที่ตนทำมีความรุนแรงมาก ซึ่งเรียกว่ามีระดับปณิธาน (level of
aspiration) สูง ขณะที่บางคนอาจจะเรียกได้ว่าต่ำมาก แต่อย่างไรก็ตามเรา
ก็กล่าวได้ว่าทุกคนมีแรงจูงใจนี้อยู่ระดับหนึ่ง ² แรงจูงใจนี้จะรุนแรงเพียงไรนั้น ส่วน
หนึ่งขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นได้เคยประสบความสำเร็จมาแล้วแค่ไหน โดยปกติคนจะไม่ทะเยอ
ทะยานที่จะประสบความสำเร็จในฐานะนักศึกษา นักวิชาการหรือนักดนตรี เว้นไว้เสียแต่
ว่าเขาได้เคยประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ มาบ้างแล้ว ถ้าเขาได้เคยประสบความสำเร็จ
สำเร็จมาบ้างพอสมควร จุดมุ่งหมายของเขาก็จะไม่สูงเท่ากับคนที่เคยประสบความสำเร็จ
สำเร็จมาแล้วอย่างดีเกิน เขาพบว่าจุดเริ่มต้นของแรงจูงใจมาจากการฝึกอบรมที่เคยได้
รับมาตั้งแต่อดีต คนที่มีแรงจูงใจในเรื่องนี้สูง โดยทั่วไปมักจะเป็นคนที่ถูกเลี้ยงมาในบ้าน
ที่เน้นถึงความสำคัญของการไม่พึ่งพิง พ่อแม่มักเป็นคนที่จะช่วยให้เด็กแก้ปัญหาของตนให้ได้
ตั้งแต่เด็ก ๆ

เลน (Robert E. Lane) ³ กล่าวว่า การที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองใน
ระดับสูง เนื่องมาจากการกระตุ้นเตือนที่มากขึ้น และเพราะผลประโยชน์นั่นเอง โดย
มนุษย์จะลอกเลียนแบบความคิดและการแสดงกิจกรรมเพื่อการกินที่อยู่ที่ดีกว่า มนุษย์จะ
ปกป้องทรัพย์สินของตนเองให้เกิดความมั่นคงยิ่งขึ้น มีรายได้ที่แน่นอน ซึ่งหากจะพิจารณา

¹ ประพนธ์ สโรชมาน, จิตวิทยาทั่วไป (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2520) , หน้า 24.

² เรื่องเดียวกัน.

³ Robert E. Lane, Political Life : Why People Get
Involved in Politics, pp.99 - 103.

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการเมือง จะต้องพิจารณาจากผลประโยชน์ในทาง เศรษฐกิจ ไปสู่การเมือง จากจุดนี้ปัจจัยเรื่องความทะเยอทะยานจึงลดน้อยลง การพิจารณาถึงการ จำแนกธรรมชาติของความพึงพอใจ จะบรรลุได้ก็โดยการพิจารณาเรื่องการเมืองจากผล ประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ

ระดับของความต้องการในทาง เศรษฐกิจ ทฤษฎีทาง เศรษฐกิจได้บอกให้เรา ทราบว่า ¹ การที่มนุษย์มีเงินจำนวนมากเท่าไรก็ยิ่งอยากแสวงหาให้มากขึ้นอีกฉันใดบุคคลที่มีเงินน้อย เงินแต่ละเหรียญจะสร้างความพึงพอใจให้แก่บุคคลนั้น เงินก็เหมือนกับสิ่งของ ที่มีการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์สูงสุดท้าย บุคคลที่มีเงินน้อย ก็จำเป็นอยู่เองที่ ต้องแสวงหาความมั่งคั่งทาง เศรษฐกิจโดยใช้วิธีการทางการเมือง อย่างไรก็ตามมีความ เป็นจริงที่น่าจะเป็นไปได้ที่ว่า การให้รางวัลทาง เศรษฐกิจของการเมืองจะปรากฏ เกียรติในกลุ่มที่มีรายได้น้อย ยิ่งกว่านั้นจะเห็นได้ว่าพวกนี้จะสนใจทางการเมือง โดยมุ่งทาง เศรษฐกิจเป็นเกณฑ์ ในทัศนะของ Graham Wallas ² กล่าวว่า ผลประโยชน์ของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์เข้าไปเล่นการเมือง นำไปสู่การตั้งคำถามขึ้นต่อไปที่ว่า ผลประโยชน์ใด เขาพิจารณาถึงการใช้เหตุผลมากเกินไปของกลุ่มถือเอาประโยชน์เป็น ใหญ่ และเป็นเรื่องของการแสดงออกทางการเมืองนั้นมีสาเหตุมาจากแรงกระตุ้น ต่าง ๆ เช่น ความเสียอกเสียใจ ความกลัว ความยินดี ความปรารถนาในทรัพย์สิน สัญชาตญาณของการต่อสู้ ความสงสัย ความอยากรู้อยากเห็น และความปรารถนา ที่จะหลบลี้หนีภัย Lasswell เห็นพ้องกับทฤษฎีแรงกระตุ้น (impulse theory) แต่ยังคงมีความเชื่อว่าการแสดงออกทางการเมืองของมนุษย์นั้น มี สาเหตุมาจากผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ จากความเชื่อของ Lasswell เราจะได้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่า อารมณ์ของบุคคลจะเข้าแทนที่วัตถุประสงค์ทาง เศรษฐกิจ และ

¹ Ibid., pp.103-107.

² Ibid., p.101.

ความมีเหตุมีผลจะเข้าแทนที่ทฤษฎีทางเศรษฐกิจ ซึ่งว่ามนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจ ใช้การเมือง เป็นเครื่องมือไปสู่ความต้องการทางเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุปแรงจูงใจในทางความสำเร็จ คือความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จและเกิดความเชี่ยวชาญในงานที่ยากและซับซ้อน เมื่อพบอุปสรรคก็จะไม่ทอดทิ้ง มีความต้องการที่จะฟันฝ่าอุปสรรค ต้องการอิสระในการแสดงออกทั้งในสิ่งที่เป็นรูปธรรม และแนวความคิด มีความรู้สึกต้องการชัยชนะหรือเด่นกว่าผู้อื่น เพราะฉะนั้นพฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจในทางความสำเร็จนี้อาจสังเกตได้จากการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะบุคคลที่มีแรงจูงใจประเภทนี้จะมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. ชอบทำในสิ่งที่ยาก มีความพยายาม เพราะการกระทำนั้นทำด้วยความสนุก ไม่ใช่กระทำเพราะถูกบีบบังคับ
2. ชอบการแข่งขัน ชอบชัยชนะ
3. เป็นคนที่มีความทะเยอทะยาน
4. ต้องการที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเสมอ
5. พฤติกรรมที่แสดงออกจะมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ผู้นำกับแรงจูงใจในการตอบสนองความต้องการของจิตใจ

แรงจูงใจของมนุษย์บางครั้งก็เป็นไปโดยไม่รู้ตัว ในที่นี้เราจะหมายความว่า คนเรามักจะไม่ค่อยรู้ว่าแรงจูงใจอันที่แท้จริงคืออะไร และจุดมุ่งหมายของคนคืออะไร¹ บางครั้งเราอาจจะหาเหตุผลสำหรับพฤติกรรมของเราได้ แต่ส่วนมากแล้วเรามักจะบอกไม่ได้ว่าตัวการที่จูงใจให้เรามีพฤติกรรมที่แท้จริงคืออะไร

¹ ประพนธ์ สโรชมาน, จิตวิทยาทั่วไป, หน้า 101.

ข้ออธิบายอันหนึ่ง ก็คือ พฤติกรรมอันหนึ่งอันใดอาจจะเกิดจากการเกี่ยวเนื่องกันระหว่างแรงจูงใจและแรงผลักดันต่าง ๆ มากมาย จึงเป็นการยากที่ผู้หนึ่งผู้ใดแม้จะเป็นผู้เฝ้าสังเกตที่ซ้ำของซึ่งรู้ถึงเรื่องราวส่วนตัวของผู้นั้นมาตั้งแต่ต้นจะบอกได้ถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ๆ ได้ถูกต้องเสมอไป

ข้ออธิบายอีกอัน ก็คือ แรงจูงใจในแง่หนึ่ง เป็นนิสัย ทุกคนรับเอาพฤติกรรมต่าง ๆ มาเป็นนิสัยของตนโดยไม่รู้ตัว แรงจูงใจหุคิยภูมิอันสลับซับซ้อนอาจเกิดขึ้นได้แบบนี้

ข้ออธิบายที่สาม ก็คือ แรงจูงใจมักจะเกิดภายใต้ภาวะที่ไม่ขึ้นชอบ ซึ่งเราอาจจะลืม หรือพูดได้อีกอย่างหนึ่งว่าเราไม่ต้องการนึกได้ถึงแรงจูงใจของมัน ฉะนั้น เขาจึงลืมมันเสียด้วยกระบวนการที่เรียกว่ากเก็บ (repression) เราอาจกล่าวได้ย่อ ๆ ว่า repression เป็นกระบวนการที่สามารถทำให้เราหลอกตัวเองเกี่ยวกับแรงจูงใจของเราได้ เพราะเราไม่ประสงค์ที่จะรับมันในสภาพที่มันเป็นจริง ๆ ในที่สุดเราก็ปลอมแปลงมันเสีย โดยรับรู้ให้ต่างจากที่มันเป็นจริง หรือโดยปฏิเสธที่จะลึกลงมันได้โดยสิ้นเชิง แต่ส่วนนี้จะยังคงอยู่ในส่วนที่เรียกว่าระดับไร้สำนึก (unconscious level) จะเป็นตัวจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นได้ถ้าได้รับการกระตุ้นจากภายนอก

ลาสเวลล์¹ กล่าวว่า ผู้แสวงหาอำนาจจะเสาะแสวงหาหรือเพิ่มพูนอำนาจเพื่อเป็นการทดแทนการขาดคกบกพร่องบางอย่างในตอนเยาว์วัย เช่น โอกาสในการศึกษาความรักของพ่อแม่ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความรักและความเคารพในตัวเอง ในพวกนักการเมืองปมค้อยนี้มักจะมีเกิดขึ้นตอนที่เขาวัย ซึ่งชีพที่รับทราบลักษณะความแตกต่างในสังคม เป็นลักษณะที่ความเชื่อในตนเองถูกทำลายอย่างสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นมีปมค้อย ถ้าบุคคลใดรู้จักคำว่าลำเอียงในระยะปฐมวัย จะสร้างบุคลิกที่เดวในอนาคตได้ คนที่มีปมค้อยจะพยายามแสดงออกเพื่อปกปิดปมค้อยของตน นักการเมืองที่ประสบความสำเร็จ

¹Lasswell, "The Political Personality," in Power and Personality,

สำเร็จมักจะมีสมองปานกลางไม่เด่นในระยะต้น ๆ แต่อาจจะเด่นในระดับอุดมศึกษา พวกนี้เชื่อว่า อัจฉริยะเป็นสิ่งเดียวที่จะสร้างสถานภาพของคนที่รู้สึกค่าในวัยเด็กให้สูงขึ้น จนนำมาซึ่งความรัก ความเคารพ และอำนาจจะสามารถเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลอื่น ๆ ที่มีต่อตัวเขาได้ พวกแสวงหาอำนาจแบบจิตใต้สำนึกนี้จะใช้อำนาจที่ตนได้รับมาจากสถาบันอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกว่า ศักดิ์ศรีของตนได้ถูกพัฒนาส่งเสริม

แรงกระตุ้นที่ได้รับมานี้เกิดขึ้นอย่างไม่จงใจในจิตใต้สำนึก ทำให้นักการเมืองเหล่านี้ไม่เข้าใจหลักการที่เขาต้องการจะได้อำนาจ พวกนี้จะแสวงหาอำนาจอย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามคุณค่าที่เขาคิด

ผู้นำกับแรงจูงใจในการรักษาความเป็นธรรมของสังคม

ความเป็นธรรมของสังคม (social justice) นั้น คือการแจกแจงทรัพยากร (allocation of resources) ในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในประเทศไทยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นความไม่เป็นธรรมในสังคมเสียมากกว่า กล่าวคือคนส่วนน้อยเป็นเจ้าของทรัพยากรจำนวนมาก แต่คนส่วนมากกลับได้ทรัพยากรเพียงเล็กน้อย ความเป็นไปเช่นว่านี้ บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะได้เปรียบก็พยายามที่จะปกป้องรักษาไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาที่จะทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อประเทศสังคมของตน ก็ยังมีให้เห็นในสังคมไทย เช่น จำนวนมากบางคนที่เป็นชาวไร่ชาวนา และมีความศรัทธาในโครงการเงินฝิ่นของพรรคกิจสังคม ก็อาจจะเข้าร่วมทางการเมือง ในรูปของการรณรงค์หาเสียงให้พรรคนั้น เพื่อให้ประชาชนเลือกผู้สมัครพรรคนั้นมาก ๆ เพื่อพรรคจะได้มีโอกาสเป็นรัฐบาลและผันเงินสู่ชนบทเพื่อความเจริญของท้องถิ่นของตน หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นำความต่อง การของราษฎร เสนอต่อทางราชการว่าในหมู่บ้านของตนน้ำประปา ไฟฟ้า ยังไปไม่ถึงทั่วถึงในชนบท ในสหรัฐอเมริกา ก็เคยมีตัวอย่างท่านองุ่น คนหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กำลัง เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา ได้เคยช่วยรณรงค์หาเสียงให้นายแมคคาร์ที (McCarthy) เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นชนะในการเลือกตั้ง และจะได้เข้าไปช่วยเรื่องการยุติ

สงครามเวียคนาม คนหนุ่มคนสาวจะได้รอกันจากการส่งให้ไปตายในเวียคนาม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดข้างต้นเป็นเนื้อหาสาระของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์หาเหตุผลในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของ ผู้นำชุมชน คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด ทั้งนี้ผู้วิจัยมีจุดเริ่มต้นมาจากคำกล่าวของท่าน Parson ปรมาจารย์ทางสังคมศาสตร์ท่านหนึ่งซึ่งกล่าวว่า การวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ทางสังคมศาสตร์คือการนำเอาการวิเคราะห์สาขาจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจของมนุษย์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยเองก็มีความเชื่อพื้นฐานในทางทฤษฎีทางจิตวิทยาว่า มนุษย์ทุกคนไม่หาเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และเป้าหมายนี้คือสิ่งจูงใจของมนุษย์ ไม่ว่าสิ่งจูงใจนั้นจะเป็นแรงขับที่มากหรือน้อยในระดั้มต่าง ๆ กัน และเมื่อใดที่มีการกระตุ้นหรือย่ำ มนุษย์จะแสดงปฏิกิริยาออกมา

เหตุที่ผู้วิจัยเลือกประชากรในการวิจัยเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด เพราะผู้นำชุมชนเหล่านี้มีบทบาทมากในท้องถิ่น เราจะศึกษาว่าการเมืองระดับชาติจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ต้อง เริ่มต้นด้วยหน่วยการเมืองการปกครองพื้นฐานก่อนคือระดับหมู่บ้าน ตำบล ซึ่งเปรียบเสมือนเซลล์ของร่างกาย หรือฟันเฟืองของเครื่องจักร ผู้วิจัยนำเอาความคิดทางจิตวิทยามาประกอบการวิเคราะห์หาเหตุผลของผู้นำชุมชนในเรื่อง แรงจูงใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนว่าเข้ามามีบทบาทเพราะอะไร อะไรเป็นตัวกระตุ้นหรือเร้าให้พวกเขาคิดดำรงตำแหน่งปัจจุบัน อยากจะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในระดับสูงขึ้นไปหรือไม่ ฯลฯ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบที่เป็นตัวเกณฑ์ในการวิเคราะห์หาเหตุผลดังกล่าว ออกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

1. แรงจูงใจในการแสวงหาชื่อเสียง เกียรติยศ จะศึกษาว่าผู้นำชุมชนที่ใช้เป็นประชากรในการวิจัยคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สจ. อยากดำรงตำแหน่งดังกล่าวเพราะต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง อำนาจหรืออย่างอื่น
2. แรงจูงใจในทางความสำเร็จ - จะศึกษาว่าผู้นำชุมชนมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตมากน้อยขนาดไหน ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ผู้นำชุมชนต้องการให้ตัวเอง ได้รับการตอบสนองมากถึงขั้นไหน
3. แรงจูงใจในการตอบสนองความต้องการของจิตใจ - ต้องการตอบคำถามว่า คำกล่าวของลาสเวลล์เป็นจริงมาก-น้อยขนาดไหน ที่ว่าบุคคลในวัยเด็กมีความรู้สึก ขาด

ศักดิ์ศรี ไม่มีความหมาย ไม่มีความสามารถเมื่อโตขึ้น จะแสวงหาอำนาจให้ตนเอง เพื่อเป็นการทดแทนความรู้สึกถึงเวลานั้น

4. แรงจูงใจในการรักษาความเป็นธรรมของสังคม - จะศึกษาว่าผู้นำชุมชน เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพราะผลประโยชน์ของตนเองหรือของพวกพ้อง หรือเพื่อเข้ามาเพื่อสร้างความเจริญให้ท้องถิ่น

5. แรงจูงใจไม่หาอำนาจ - จะศึกษาว่าผู้นำชุมชนต้องการมีตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สจ. เพื่อแสวงหาอำนาจ เพื่อใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ในการรักษาผลประโยชน์ของตน ธุรกิจของตนอย่างไรหรือไม่

6. ผู้นำชุมชนกับการจัดตั้งกลุ่มหรือเข้าร่วมองค์กรทางการเมืองเพื่อเสริมบุคลิกภาพการเมือง - จะศึกษาว่าก่อนที่จะเป็นผู้นำชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนวางแผนตัวเองอย่างไร เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สโมสรใดหรือไม่ หรือเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งแล้ว มีการใช้กลุ่ม องค์กร สโมสรให้เป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการเมืองของตนหรือไม่อย่างไร

และในบทที่ 3 จะเป็นบทวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเพื่อตอบคำถามดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จะพบความคิดเห็นของผู้นำชุมชนหลากหลายอย่างไร จะได้นำเสนอในลำดับต่อไป.

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย